

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra filosofie a religionistiky

Diplomová práce

PRAXE SOUČASNÝCH LETNIC

Vedoucí práce: Doc. Jaroslav Vokoun, Ph. D.

Autor práce: Petr Blažek

Studijní obor: Učitel náboženství a etiky

Ročník: VII.

2008

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

9. července 2008

Dokončení této diplomové práce mě stálo nemalé úsilí. Děkuji proto všem, bez nichž bych ji nedopsal – zejména vedoucímu práce Doc. Jaroslavu Vokounovi, Ph. D. za všechny cenné rady, připomínky a metodické vedení práce, že mi byl oporou ve chvílích nejtěžších.

Obsah

1	UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY	6
1.1	Kdy slavit Letnice.....	8
1.2	Názvy svátku.....	11
1.3	Ke kořenům pohanským	12
1.4	Ke kořenům biblickým	13
1.5	Lidové zvyky v Čechách a na Moravě	14
2	JUDAISMUS, OMER A LETNICE	17
2.1	Omer v Bibli	17
2.2	Počítání omeru (ספירת העמר).....	19
2.3	Spiritualita a praxe během období omeru	21
2.4	Lag ba-omer (לייל בעמר)	22
2.5	Život se Zákonem	25
2.5.1	Význam Tóry.....	26
2.5.2	Sínaj, Choréb.....	27
2.6	Spiritualita a praxe za dob chrámu.....	28
2.6.1	Chag matan Tóra (חג מתן תורה) – „DNES“	31
2.6.2	Oslavit Pána, který vysvobodil svůj lid (Ž 30)	32
2.6.3	Moábka Rút.....	34
2.6.4	Zvyky.....	36

3 DOBA VELIKONOČNÍ – CESTA K LETNICÍM.....	39
3.1 Dělení doby velikonoční	40
3.2 Křížové dni (Feriae Rogationum).....	43
3.3 Nanebevstoupení Páně.....	43
3.4 Život po přijetí Ducha.....	46
3.4.1 Duch dává promlouvat.....	48
3.4.2 Nová církev	50
3.4.3 Duch těšitel a jeho dary	53
3.5 Současná situace křesťanských Letnic.....	55
3.5.1 Svatodušní vigilie	56
3.5.2 Hod Boží Svatodušní	58
3.5.3 Svatodušní pondělí a oktáv	62
3.5.4 Biřmování	63
4 ZÁVĚR	66
SUMMARY	71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	73
POUŽITÉ ZKRATKY	81
PŘÍLOHY.....	82
ABSTRAKT.....	94
ABSTRACT.....	95

1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

Název práce čtenáři sděluje, že jejím klíčovým tématem jsou "Letnice", tedy starobylé svátky, mající svůj původ v biblické tradici. Bohužel tento staročeský termín je dnešnímu běžnému ("odnáboženštělému" a "defolklorizovanému") člověku poněkud cizí, a pokud není zrovna sběhlý v německých reáliích (kde jsou tyto svátky státními), zpravidla si – krom léta – nedovede nic představit.

Protože se jedná o svátek mající svůj dnešní základ v oblasti náboženské, je nutné na úvod poznamenat, že člověk se projevuje jako bytost náboženská.¹ Přestože na poli náboženského života rozumíme pod pojmem víra sdílenou hodnotu, ve své podstatě se jedná o osobní přesvědčení člověka „o správnosti něčeho, co nelze empiricky ani logicky prokázat.“² Toto přesvědčení bývá zpravidla prezentováno různými náboženskými praktikami, které dostávají prostor při rozličných svátcích liturgického³ roku, jimiž člověk vyjadřuje souhlas s řádem světa, „vzdává děkovnou chválu stvořiteli světa.“⁴

Cílem práce je tedy z více stran popsat tento, původně zemědělský, dnes biblický svátek – jeho dějiny, biblické kořeny a současnou podobu a spiritualitu. Již zde je třeba se zastavit nad samotným výrazem "biblický", kterým se naznačuje, že na něj lze nahlížet ve dvou rovinách – ve starozákonní (judaistické) a novozákonní (křesťanské).⁵

¹ Zde je zajímavé se zastavit nad problematičností samotného výrazu „náboženství“ v češtině, neboť ve svém základu vychází ze slova „bůh“. Ne však všechny jevy, které označujeme za náboženské, operují s osobou *boha* (např. mnohé východní duchovní proudy nebo pseudonáboženské jevy – magie, astrologie, numerologie...).

² *Velký sociologický slovník. II.svazek.* 1. vyd., Karolinum, Praha 1996, s. 1385.

³ **Liturgie** – z řeckého *leitōs* – lidské (náležející mu) a *ergon* – dílo; dnes se slova nejčastěji užívá pro označení oficiální bohoslužby.

⁴ **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 35.

⁵ Autor vychází z předpokladu, že "Bibli" dnes veřejnost chápe křesťanské Sváté písmo (Starý a Nový zákon). Protože si práce klade za cíl popsat svá-

Termín "Letnice" je univerzální pro oba náboženské směry. Židovská tradice pro tento svátek nejčastěji používá označení "týdny", hebrejsky Šavu'ot (חג השבועות)⁶ a křesťanská tradice "svatodušní svátky". V obou těchto náboženských proudech se jedná o významný svátek. V judaismu patří spolu se svátky Pesach (פסח)⁷ a Sukot (חג הסוכות)⁸ mezi hlavní – poutní – svátky, při kterých Židé putovali do jeruzalémského Chrámu přednést oběť Hospodinu, tak jak jim to přikazovala Tóra.⁹

V křesťanství jsou svatodušní svátky hned po Velikonocích – spolu se slavnostmi Narození, Zjevení a Nanebevstoupení Páně – nejvýznamnějšími svátky liturgického roku.¹⁰ Zde je však nutné podotknout, že ačkoli jsou Letnice tolik významné svátky, nevěnují jim badatelé náležitou pozornost, spíše by se dalo říci, že jsou ve stínu Velikonoc, a krom kratších statí je takřka nemožné nalézt publikaci, která by se Letnicemi zevrubněji zabývala.

tek v židovské a křesťanské tradici, užívá se tedy označení "Bible" jako zastřešujícího termínu pro T^cnak ale i Nový zákon.

⁶ Škoda, že následkem dějin 20.století (současnou absencí "nositelů") tento název prakticky vymizel z povědomí.

⁷ Nejvýznamnější židovský svátek – Velikonoce; „slavnost žně“, „slavnost nekvašených chlebů“; patří mezi tzv. poutní svátky, o kterých byla povinnost přednést do chrámu oběť Hospodinu; Židé si při něm připomínají vyvedení z egyptského otroctví.

⁸ Sukot (חג הסוכות) – židovský svátek – svátek Stánků, „slavnost sklizně plovín“; patří mezi tzv. poutní svátky, o kterých byla povinnost přinést do chrámu oběť Hospodinu; slavil se na připomínku toho, že když Židé putovali pouští, bydleli ve stanech; svátek je završením zemědělského roku, proto se slaví na podzim.

⁹ Tóra (תורה) – Zákon; tímto termínem se označuje pět knih Mojžíšových – prvních pět knih Bible; v širším slova smyslu se Zákonem rozumí všechny předpisy (včetně talmudických); Tóra má pro Židy zcela zásadní význam – je tím nejsvětějším, co jim po zničení Chrámu zbylo.

Srov. **Ex 23,14** a **Dt 16,16n**.

Literatura uvádí, že každý zřejmě neputoval na všechny tři svátky v roce, ale volil jen jeden z nich – srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 29.

¹⁰ Srov. **Český misál**. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 87.

V souvislosti se slavením svátků je pro judaismus (a z něj vycházející křesťanství) charakteristické, že svátky nejsou chápány pouze jako příležitost k přerušení každodennosti, k rekreaci, ale skrze náboženskou zkušenost svátky potvrzují, že je svět dobrý, neboť i příkaz k jejich slavení pochází od (dobrého) Boha.¹¹ „*Při své slavnosti se budeš radovat ty i tvůj syn i tvá dcera, tvůj otrok i tvá otrokyně, lévijec i bezdomovec, sirotek i vdova, kteří žijí v tvých branách.*“¹² Pozoruhodný je taktéž sociální aspekt tohoto přikázání, které se neobrací na jedince samotného, ale vnímá ho ve společenství bratří a sester.¹³

1.1 Kdy slavit Letnice

Vrátíme-li se k Letnicím a položíme si otázku, kdy se vlastně přesně slaví, najdeme jednoduchou odpověď: Padesát dní po Velikonočích (sedm dní krát sedm týdnů)¹⁴. Jenže již zde nalézáme první potíže, neboť židovský a křesťanský liturgický kalendář se nekryjí...

Již samotný český název napovídá, že se jedná o svátky, které mají něco společného s létem („*pravidelně spadají do doby blížícího se léta*“).¹⁵ Některá literatura poukazuje na starobylé kořeny svátku, které ho ztotožňují s oslavami letního slunovratu, který vždy budil pozornost

¹¹ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 187.

¹² Srov. **Dt 16,14**.

¹³ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 188.

¹⁴ Při počítání dní se dříve započítával i první i poslední den – srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 25.

¹⁵ **Škrabal, P. a Hudec, T. aj.:** *Příruční slovník biblický*. Kropáč & Kuchar-ský, Praha 1940, s. 268.

kultur.¹⁶ V křesťanských zvycích se oslavy slunovratu odráží spíše ve svátku svatého Jana Křtitele, tedy 24.června.

Dnešní židovský kalendář je spjat s lunárním cyklem. Vychází z takzvaného *Metonova cyklu*¹⁷, kdy má měsíc střídavě 29 nebo 30 dní (protože měsíční cyklus trvá přibližně 29.5 dne). Rok mívá 12 měsíců, přičemž jednou za dva až tři roky se přidává ještě třináctý měsíc.¹⁸ Svátek Pesach, který je 50 dní před Letnicemi, začíná na jaře, patnáctý den měsíce nisan¹⁹. Letnice pak dle rabínské tradice, která je nejrozšířenější, mají své pevné místo šestý den měsíce sivan.

Odlišné pojetí v určení termínu svátku Šavu'ot mají takzvaní *karaité*, nebo též *karejci*, „*biblisté*“.²⁰ Ti se řídili pouze autoritou Písma – Bible přikazuje podat Hospodinu snopek druhého dne po dni odpočinku – po šabat (שבת).²¹ Jenže slovo *šabat* (odpočinek) užívá hebrejšтина i pro označení soboty (dne odpočinku – יום שבת). Proto karaité počítají omer²² vždy od *prvního dne* pesachového týdne a prvním dnem židovského týdne je po sobotě neděle (יום ראשון), takže počítají od neděle

¹⁶ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 123.

¹⁷ Devatenáctiletý dvanáctiměsíční cyklus, ve kterém je sedm let přestupných – mají o měsíc navíc. Roku 432 ho vypočítal Řek *Metonos*. Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 13.

¹⁸ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 12.

¹⁹ Názvy měsíců jsou Babylónského původu; Izraelité je začali používat pod vlivem Babylónského zajetí – srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 12.

²⁰ Směr v judaismu, který v 9. století založil Anan ben David; často bývají srovnáváni se saducei ve 2. stol. Pro karaity je směrodatná pouze Bible, která se má „*pozorně a kriticky zkoumat*“. V minulých staletích silně prosazovali návrat Židů do Palestiny a tak uspišit příchod mesiáše. (Srov. **Eliade, M.:** *Dějiny náboženského myšlení, sv. 3. Od Muhammada po dobu křesťanských reforem*. 1. vyd., Oikoymenh, Praha 1997, s. 155.)

²¹ Srov. Lv 23,11.

²² Období, které v judaismu předchází Letnicím – viz. druhá kapitola této práce.

v pesachovém týdnu, a to bez ohledu na to, jestli Pesach připadl na pondělí, úterý středu... Židé, držící se rabínské tradice, naopak chápou dnem odpočinku i samotný Pesach, a tak s počítáním začínají bezprostředně po svátku a je jedno, jaký den v týdnu zrovna je.²³

Je obecně známo, že křesťanský svět slaví Velikonoce o neděli po prvním jarním úplňku (na základě rozhodnutí Niceského koncilu r. 325).²⁴ Termín svátku Letnic tedy závisí na astronomických výpočtech a pravidelném sedmidenním – týdenním cyklu. Může být v rozmezí od 10. května do 13. června.²⁵ Pro úplnost je nutné dodat, že východní křesťanský svět termín Velikonoc a Letnic stále určuje na základě juliánského kalendáře.²⁶

Proto Letnice v judaismu a křesťanství nejsou zcela identické svátky. V lecčems se diametrálně liší, v mnohém však společné kořeny nezapřou.

Ústředním motivem Letnic je seslání. V judaismu je to darování Tóry na Sínaji, v křesťanství obdarování Duchem svatým. Ačkoli jsou v současnosti tyto motivy nejsilnější, z historického hlediska nejsou překvapivě zas až tak staré. V křesťanství byl Duch svatý seslán krátce po skončení Ježíšovy pozemské cesty, tedy v prvním století, v judaismu se staly Letnice „výročním svátkem uzavření smlouvy až dosti pozdě (snad od 2.století před Kristem), jak plyne ze spisů rabínů a i z rukopisů v Kumránu.“²⁷ Pro oba náboženské směry znamenají však Letnice

²³ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 57-58.

²⁴ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 63.

²⁵ Srov. **Vondruška, Vl.:** *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s. 64.

²⁶ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 274.

²⁷ Srov. **Slovník biblické teologie**. Sestavil X.Léon-Dufour. Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1991, s. 198.

Letnice naplnění o Velikonocích započaté spásy,²⁸ jsou „velkým jubilejním závěrem“²⁹ – připadají na padesátý den (a každý padesátý rok byl jubilejním, kdy se odpouštěly dluhy).³⁰

1.2 Názvy svátku

Už bylo napsáno, že se tato práce zabývá Letnicemi, „*Slavností týdnů*“ – חג השבועות (Šavu'ot),³¹ slavností „*Seslání Ducha svatého*“. Vzhledem k tomu, že si Židé o Letnicích připomínají uzavření smlouvy s Hospodinem – svoji přísahu, je pozoruhodné, že hebrejské označení pro týden má stejný kořen jako slovo přísaha – שבועה (švua).

Protože se de facto jednalo o „dožínky“ – tedy zemědělský svátek, můžeme se také setkat s označeními „*slavnost žně*“ – חג הקציר (Chag ha-qāçír),³² „*slavnost prvních snopků pšeničné žně*“ – קציר חטים (Chag bikkúrí qeçír chittím),³³ nebo pouze jako svátek prvotin – „*Den prvních snopků*“ – יום הבכורים (Jom ha-bikkúrim),³⁴ „*Svátek darování Tóry*“ – חג מתן תורה (Chag matan Tora),³⁵ dále „*Čas darování naší Tóry*“ – זמן מתן תורתנו (Z'man matan Torat'nu), „*Svátek přísahy*“ nebo „*Aceret*“ – עצרת, tedy *závěrečný svátek*.³⁶ Adolf Novotný ve svém

²⁸ Srov. **Franek, J.:** *Judaismus. Kniha o židovské kultúre, histórii, a náboženstve*. 2. vyd., Archa, Bratislava 1993, s. 72.

Srov. **Baur, B.:** *Život ve světle liturgie. Liturgická rozjímání na každý den církevního roku. Svazek II. Doba předpostní, postní a velikonoční*. Sestry dominikánky, Broumov 1969, s. 270.

²⁹ **Cinek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II*. Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 358.

³⁰ Srov. **Grün, A.:** *Obrazy proměnění*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 63.

³¹ **Dt 16,10.**

³² **Ex 23,16.**

³³ **Ex 34,22.**

³⁴ **Nu 28,26.**

³⁵ **Mayer, D.:** *O svátku šavuot a nejen o něm*. In: *Věstník Maskil*. Červen/červenec 2005, s. 12.

„Aceret“ - עצרת, tedy *závěrečný svátek*.³⁶ Adolf Novotný ve svém biblickém slovníku uvádí i označení „*slavnost téhodnů*“.³⁷

Díky řeckému originálu Nového zákona většina evropských jazyků nazývá Letnice nějakým slovem, které je odvozené od řeckého označení Letnic „πεντηκοστε“ (pentekoste), obsahujícího v sobě číslovku „*padesát (dnů)*“ – „πεντηκοντα“ (pentekonta). Německé označení pro Letnice je *das Pfingsten*,³⁸ francouzské *Pentecôte*, italské *Pentecoste*, anglické *Pentecost* nebo též *Whitsuntide* („svatodušnísvětlavylití“). Výjimkou není ani latina, kde se Letnice řeknou *Pent(h)ecoste*. Oproti tomu slovenský svátek Turíce „*je pohanského pôvodu*“, jeho obsah byl však překryt křesťanskou náplní.³⁹ Avšak i na našem území (zejména v ortodoxním prostředí) bývá tento svátek nazýván „*Padesát-nice*“.⁴⁰

1.3 Ke kořenům pohanským

Že byly Letnice původně „pouhým“ zemědělským – kenaanským – svátkem, je nesporné. Není ostatně těžké odhalit „přírodní“ pozadí všech tří velkých – poutních – svátků judaismu. O Velikonocích se sklízela a obětoval ječmen, o Letnicích pšenice a třetí svátek – Sukot, při kterém se obětovalo ovoce – byl dovršením zemědělského roku.⁴¹

³⁶ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 204-6.

³⁷ **Novotný, A.:** *Biblický slovník*. Kalich, evangelické nakladatelství a Česká biblická společnost, Praha 1992, s. 373.

³⁸ Srov. **Baumann, A. H.:** *Co by měl každý vědět o židovství*. 1. vyd., Kalich, Praha 2000, s. 57.

³⁹ Srov. **Misál latinsko-slovenský**. Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1952, s. 610.

⁴⁰ Srov. **Novák, Ant. J.:** *Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve*. 2. vyd., Pravoslavná církev v Československu, Praha 1951, s. 508.

⁴¹ Srov. **Franek, J.:** *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii, a náboženstve*. 2. vyd., Archa, Bratislava 1993, s. 71.

Ono obětování prvotin je třeba chápat jako „výraz vděčné závislosti na Hospodinu, který Izraeli daroval zaslíbenou zemi. Magické ovlivňování božstev plodnosti obětními dary, běžné v baalovském kultu⁴², je překonáno osobním vztahem k Hospodinu.“⁴³

V souvislosti se zemědělskými kořeny letničních slavností je třeba si uvědomit, že tento vývoj v biblické svátky „neznamena protiklad smyslu zemědělských svátků ani jejich překonání, ale jejich další výklad.“⁴⁴

1.4 Ke kořenům biblickým

Miloš Bič zemědělské pozadí svátků dokládá tím, že prorok Ezechiel (Ez 45,9-25) Letnice ve výčtu svátků opomíjí.⁴⁵ Nicméně také poukazuje na skutečnost, že druhá kniha letopisů, kterou datuje již do 3.století př.n.l, uvádí, jak se v patnáctém roce vlády krále Ásy, poté, co král „vymýtil ohyzdné modly z celé země judské, i z Benjamína a z měst, které dobyl v Efraimském pohoří, a obnovil Hospodinův oltář před Hospodinovou síní,⁴⁶ třetího měsíce shromáždil lid, aby obnovil smlouvu s Hospodinem.“⁴⁷

Začteme-li se do devatenácté kapitoly Druhé knihy Mojžíšovy, nalezneme tam, že právě třetího měsíce po tom, co Židé odešli

⁴² Baal – západosemitský bůh bouře, deště a plodnosti.

⁴³ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 204.

⁴⁴ Srov. **Di Sante, C.**: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 191.

⁴⁵ Srov. **Bič, M.**: *Ze světa Starého zákona 2*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1989, s. 384.

⁴⁶ **2Pa 15,8.**

⁴⁷ Srov. **2Pa 15,10.**

Srov. **Bič, M.**: *Ze světa Starého zákona 2*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1989, s. 384.

z Egypta, přišli na Sínajskou poušť.⁴⁸ Určení dne sice neodpovídá sedmi týdnům (uvádí se tam, že se to odehrálo téhož dne jako Exodus⁴⁹), ale skutečnost, že se Letnice slaví ve třetím měsíci po Velikonočích, je nepřehlédnutelná (začínají-li velikonoce 15. nisanu – 1. měsíc, pak během padesáti dní proběhne ještě celý ijar – 2. měsíc, a Letnice jsou až 6. sivanu – 3. měsíc). A právě krátce po tomto příchodu na Sínaj obdrželi Izraelité prostřednictvím Mojžíše Desatero a uzavřeli s Hospodinem smlouvu.

1.5 Lidové zvyky v Čechách a na Moravě

Lidové zvyky pojící se k Letnicím se dnes na území České republiky moc neslaví. Vesměs se pojily ke svatodušnímu pondělí. Před svátkem Seslání Ducha svatého se domovy řádně uklidily, v neděli bývalo zvykem zdobit oltáře růžemi.

Zřejmě nejznámějšími z obyčejů jsou *králenké slavnosti*, kdy si mladíci ze svého středu zvolili jednoho (zpravidla toho nejschopnějšího a nejbystřejšího) a pak ho honili. Pronásledovaný při tom musel prokázat obratnost, aby nad ostatními symbolicky obhájil vládu na příští rok.⁵⁰ V Čechách tento zvyk kolem roku 1900 vymizel, avšak na jižní Moravě jsou jízdy králů stále živé – na uherskobrodsku bývá jeden z chlapců ve věku kolem jedenácti let přestrojen do ženských šatů a s růží⁵¹ v ústech (na znamení sexuální nedotčenosti) představuje prchajícího krále Matyáše.⁵² Je pozoruhodné, jak jsou nyní přírodní oz-

⁴⁸ Srov. Ex 19,1.

⁴⁹ Exodus – odchod Židů z egyptského otroctví, tyto události jsou popsány ve stejnojmenné *Druhé knize Mojžíšově*.

⁵⁰ Srov. Langhammerová, J.: *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 131.

⁵¹ Je pozoruhodné, že jiné označení pro Letnice v Italštině je též *Pasqua di rose*.

⁵² Srov. Langhammerová, J.: *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, ss.131-2; 138; 141.

doby nahrazovány umělými ze stuh a krepového papíru.⁵³ Honění kluků zpravidla končí soudem a symbolickou popravou krále nebo drastickým mučením žáby.⁵⁴ Tyto soudy se odehrávaly ve speciálně pro tu příležitost zbudovaných chatrčích.⁵⁵ Zvyk byl (a je) doprovázen kromě zpěvů, tanců, průvodů i pokřikem „*hýlom, hýlom*,” nebo „*hýle, hýle*“.⁵⁶ Dívčí obdobou tohoto obyčeje bývaly obchůzky *královniček*, při kterých nastrojené dívky s královnou obcházely stavení.⁵⁷

Ke svatodušnímu pondělí se také pojí zvyk *otvírat studánky*. Obřad prováděly dívky. „*Nejenže studánky reálně vyčistily, ale ponořily do ní jednu ze svých družek, nedotčenou pannu, symbolizující očistu pramene.*“ Někdy se k otvírání používalo velkého klíče.⁵⁸

O Letnicích bývalo též zvykem usmiřovat staré sousedské spory, také se obcházely hranice obce, na kterých dostávali chlapci výprask, aby si dobře pamatovali, kde leží.⁵⁹

Ve městech bývalo zvykem provádět takzvané *střelby ku ptáku* – střelecké soutěže, při kterých byl terč zpodobněn jako pták (k nelibosti církve často jako holubice). Vítěz získal titul „*Ptačí král*“.⁶⁰ K lidovým

⁵³ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 132-3.

⁵⁴ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 133.

⁵⁵ V obdobných chatrčích se odehrávaly i rituály starých Slovanů.

Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 134.

⁵⁶ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 135-6.

⁵⁷ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 144-5.

⁵⁸ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 146.

⁵⁹ Srov. **Vondruška, Vl.:** *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s.64.

⁶⁰ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 148.

zvykům patřilo například i „pálení čarodějnic“, někde se na Letnice dodnes stavějí máje.⁶¹

⁶¹ Srov. **Vondruška, Vl.:** *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s. 64.

2 JUDAISMUS, OMER A LETNICE

Ještě než se budeme zabývat vlastními Letnicemi, bude užitečné se seznámit s časem, kterém tomuto svátku předchází. Tím je v židovství *omer* – období mající vážný charakter. V doslovném překladu znamená slovo *omer* (עמר) „snop“.⁶² Snop v biblické době samozřejmě symbolizoval jeden ze základů obživy a radosti („s pláčem nyní chodí, kdo rozsévá, s plesáním však přijde, až ponese snopy“)⁶³. Význam dokládá například Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium), kde můžeme nalézt nařízení nechat na poli zapomenutý snop pro bezdomovce, sirotky a vdovy,⁶⁴ nebo Josefův sen v První knize Mojžíšově (Genesis). Zdálo se mu, že při vázání snopů na poli jeho snop povstal a snopy jeho bratrů kolem jeho snopu obcházely a klaněly se mu.⁶⁵

Obecně lze říci, že většina kultur nějakým způsobem zacházela se snopy – používaly je k magickým praktikám, vázaly z nich figurky...; touto problematikou se zevrubně zabýval například James George Frazer ve svém díle *Zlatá ratolest*.⁶⁶

2.1 Omer v Bibli

V Bibli se o omeru píše v Druhé knize Mojžíšově, kde Hospodin v souvislosti s tajemným nasycením manou⁶⁷ přikazuje: „*Nasbírejte si ho každý, kolik potřebujete k jídlu, každý vezmete podle počtu osob ve*

⁶² Srov. Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, Praha 1998, s. 132.

⁶³ Ž 126,6.

⁶⁴ Srov. Dt 24,19.

⁶⁵ Srov. Gn 37,7.

⁶⁶ Srov. Frazer, J.G.: *Zlatá ratolest*. 2. vyd., Mladá fronta, Praha 1994, 640 str.

⁶⁷ Chléb – potrava daná Židům z nebe, když hladověli při putování pouští z Egyptského otroctví do Zaslíbené země.

svém stanu ómer na hlavu.⁶⁸ Omer je tedy označení pro jednotku duté míry – konkrétně 3,6 litru – měřily se jí sypké materiály.⁶⁹

Přestože termín Letnic je v judaismu pevně daný (krom karaitů), ono počítání sedmi týdnů – padesáti dní – má zásadní význam. Tato skutečnost vychází již z Mojžíšova zákona – třetí knihy (Leviticus) a páté knihy (Deuteronomium):

„Potom si odpočítáte ode dne po dni odpočinku, ode dne, kdy jste přinesli snopek k oběti podáváníí, plných sedm týdnů. Ke dni po sedmém dni odpočinku napočítáte padesát dní a pak přinesete Hospodinu novou přídavnou obět’.“⁷⁰

„Odpočítáš si sedm týdnů. Od chvíle, kdy přiložíš srp ke stojícímu obilí, začneš počítat sedm týdnů. Pak budeš slavit Hospodinu, svému Bohu, slavnost týdnů.“⁷¹

Období tohoto počítání se pak podle míry první oběti ječmene, kterou musel rolník „druhého dne po dni odpočinku“ (tedy po Velikonočích) přinést knězi,⁷² označuje omer.

Omer je tedy ohraničen dvěma svátky, při kterých se do Chrámu přinášela oběť obilovin (o Pesachu ječmen a o Šavu'ot obilí). Toto obětování prvotin má svůj původ zřejmě již v době kenaanské. Biblisté poukazují na to, že v druhé knize Mojžíšově Hospodin v souvislosti s poutními svátky vybízí: „Nikdo se neukáže před mou tváří s prázdnou. Budeš zachovávat slavnost žně, prvních snopků...“⁷³ Ono velmi kon-

⁶⁸ Ex 16,16b.

⁶⁹ Jiný název pro tuto jednotku je „issáron“.

Srov. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Česká biblická společnost 1991, s. 12.

⁷⁰ Lv 23,15n.

⁷¹ Dt 16,9.10a.

⁷² Lv 23,10b.11.

Srov. Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, Praha 1998, s. 132.

⁷³ Ex 23,15c.16a.

krétní vyjádření „před mou tváří“ bývá chápáno jako pozůstatek předbiblické praxe, kdy se obětiny přinášely do svatyně a tam se kladly před obraz božstva.⁷⁴ Spojení „tvář Hospodina“ v době biblické bylo už pouze obrazným vyjádřením.

2.2 Počítání omeru (ספירת העמר)

Přestože dnes již není možné přinášet oběť do Chrámu, „*micva*⁷⁵ počítat dny se stala rabínským příkazem.“ Tato povinnost se vztahuje na všechny, kromě žen. „S počítáním se začíná na prahu noci, po večerní bohoslužbě. Omer se počítá ve stoje, podle toho, že klasy před pokosením také stojí.“⁷⁶

Počítání omeru „začíná obvyklou *beracha*⁷⁷: „Požehnaný jsi, Hospodine, náš Bože, králi světa, který nás posvětil svými příkazy a nařídil nám počítání omeru.““ Pak následuje slavnostní počítání dne, například: „Dnes je první den v omeru,“ „dnes je osm dní, tj. týden a jeden den v omeru“ podobně. Po krátké modlitbě může být recitován žalm 67; ten obsahuje (kromě 1.verše – nadpisu) přesně 49 slov. K počítání omeru slouží jednoduché omerové kalendáře.“⁷⁸

Zamyslíme-li se nad číslovkou čtyřicet devět, automaticky nám musí vytanout skutečnost, že se jedná o druhou mocninu čísla sedm;⁷⁹

⁷⁴ Srov. **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus*. 1.vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 147.

⁷⁵ *Micva* (מצוה) – náboženský předpis či příkázání, Talmud jich ukládá 613.

⁷⁶ **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 195.

⁷⁷ *Beracha* (ברכה) – požehnání, díkuvzdání; „základní kámen“ židovské liturgiky

⁷⁸ **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 56-57.

⁷⁹ S tímto počtem operují i kabalisté při vytváření permutací různých sefirot – srov. *Encyclopaedia Judaica. Volume 12*. Jerusale 90254, s. 1384.

číslovka sedm symbolizuje úplnost, sedm dní trvá očišťování ženy po menstruaci.⁸⁰

Zahrneme-li do počítání omeru i den Velikonoc, zjistíme, že i číslovka padesát má symbolický charakter, neboť „židovský národ se před vyjitím z Egypta dostal až na nejnižší stupeň nečistoty. Pojem čistoty a nečistoty se hodnotí padesátibodovou stupnicí.“ Každý den tohoto období je tedy bodem očištění na cestě k přijetí (posvátné) Tóry, která byla Židům dle tradice darována právě o Letnicích.⁸¹

Zvláštností je skutečnost, že se dny neodečítají, ale naopak, že se počítá „nahoru“ (od prvního dne ke čtyřicátému devátému), což má poukázat na stupňovitost cesty za vykoupením – jak věřící roste ve víře.⁸² Na tomto počítání je také pozoruhodné, že v případě, když Žid zapomeneme jeden den počítat, může místo toho počítat příští ráno (nemůže však již pronést požehnání)⁸³, v případě, že i ráno zapomeneme na počítání, nemůže již pronášet požehnání po celý zbytek omeru, ale může už jen „určit týdny a dny bez požehnání chválícího Hospodina.“ To proto, že přerušení znamená návrat do původní nečistoty.⁸⁴

Dle kabalistů⁸⁵ by během sedmi týdnů omeru mělo být napraveno sedm základních vlastností (jejich počet odpovídá sedmi nižším sefi-

⁸⁰ Srov. Lv 15,19.

⁸¹ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 195.

⁸² Srov. Riskin, Schl.: *Sidry na tento měsíc. Behar-bechukotaj.* Vybrala A.Marxová. In: *Roš chodeš. שדח שאר.* Věstník 5/2005, Federace židovských obcí v ČR, Praha, s. 4-5.

⁸³ Srov. Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů.* Sefer, Praha 1998, s. 132.

⁸⁴ Srov. Riskin, Schl.: *Sidry na tento měsíc. Behar-bechukotaj.* Vybrala A.Marxová. In: *Roš chodeš. שדח שאר.* Věstník 5/2005, Federace židovských obcí v ČR, Praha, s. 4-5.

⁸⁵ Kabala – židovská mystika.

rá⁸⁶ a k nim přiřazeným významným osobnostem judaismu). Následující tabulka je jejich přehledem.

Tabulka č.1: Náprava vlastností během omeru⁸⁷

1. týden	2. týden	3. týden	4. týden	5. týden	6. týden	7. týden
láska	bázeň	krása	podstata	sláva	věčnost	království
Abrahám	Izák	Jákob	Josef	Áron	Mojžíš	David

2.3 Spiritualita a praxe během období omeru

Období *omeru* je vážným časem, „*obdobím smutku a zármutku*“, při kterém se vzpomíná na oběti epidemie, kdy zemřelo 24 000 žáků rabiho Akivy.⁸⁸ Proto je i vhodné nepracovat mezi západem slunce a počítáním omeru a vzpomínat na ně, protože jejich pohřeb se konal právě po západu slunce. Další příčinou smutku je připomenutí si obětí pogromů, které předcházely prvním křížovým výpravám ve Wormsu, Špýru, Mohuči... a také pogromů na Ukrajině, které byly vedeny hejtmanem Bohdanem Chmelnickým právě v období omeru.⁸⁹

Z toho důvodu se také až do Letnic neslaví svatby, nestříhají vlasy a neholí vousy, není vhodné poslouchat hudbu a účastnit se zábav,⁹⁰ nebo nosit nové šaty.⁹¹ Výjimkou je 5. ijaru svátek Jom ha-

⁸⁶ Sefirot – deset principů – nehmotných sil, ze kterých vychází učení kabal-y.

⁸⁷ *Omer*. <http://zidovskaobecdecin.wz.cz/judaizmus/omer.htm>. Židovská obec Děčín, 30. 7. 2005.

⁸⁸ Zemřeli prý proto, že jedni nerespektovali druhé. Akiva, ben Josef; rabi (cca 50-132) – významný palestinský učitel Zákona, systematizoval halachu (náboženská praxe) a tím otevřel cesty k jejímu dalšímu vývoji.

⁸⁹ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 196.

bav,⁹⁰ nebo nosit nové šaty.⁹¹ Výjimkou je 5. ijaru svátek Jom ha-acmaut (יום העצמאות) – Den nezávislosti Izraele, 18. ijaru Lag ba-omer (לייג בעמר) – 33. den omeru, 27. ijaru Jom Jerušalaim (יום ירושלים) – Den svobody Jeruzaléma⁹² a první den měsíce sivan,⁹³ kdy se zákazy ruší. Dle tradice sefardských Židů je možné slavit svatby během omeru i po svátku Lag ba-omer.⁹⁴ Krom toho František Kunetka uvádí, že přísný ráz omeru také porušují všechny dny měsíce nisan a poslední tři dny před svátkem Šavu'ot.⁹⁵

Zvykem mizícím v poslední době je společné navštěvování hřbitovů a hrobů spravedlivých spojené s kontrolou, zda nejsou některé náhrobní kameny poškozeny, a s pohoštěním z vajec, koláčů a vodky, při kterém promlouvá rabi.⁹⁶

2.4 Lag ba-omer (לייג בעמר)

Z již uvedeného je patrné, že zvláštní postavení během příprav na Letnice má 33. den – tedy 18. ijar, kdy se slaví Lag ba-omer (לייג בעמר) – den omeru, který „je jakýmsi ostrůvkem v dlouhém období smutku a je oblíbeným okamžikem pro dosud odkládané svatby. Pořá-

⁹⁰ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002.

⁹¹ Srov. Kirste, H. a Schultze, H. a Tworuschka, U.: *Svátky světových náboženství*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 26.

⁹² Srov. Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, Praha 1998, s. 132.

⁹³ O důvodu, proč 1. sivan přerušuje půst, dostupná literatura nehovoří.

⁹⁴ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 196.

⁹⁵ Srov. Kunetka, Fr.: *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 56.

dají se také školní výlety a sportovní akce, večer se koná slavnostní ohňostroj,⁹⁷ na univerzitách se slaví Den studentstva⁹⁸ a Lag ba-omer též někdy bývá nazýván jako „Scholars' Festival“⁹⁹. Ráno se vynechává modlitba tachanun (תחנון).¹⁰⁰ Někdy se též uvádí, že v tento den byla seslána mana.¹⁰¹

Avšak i Lag ba-omer má zřejmě pohanské kořeny. L. H. Silbermann a H. Grimme předpokládají, že tento den byl i výročním dnem boha Marduka¹⁰²; Gustav Daman si všímá skutečnosti, že mezi 13. a 25. květnem začíná vycházet souhvězdí Plejády.¹⁰³

Na svátek Lag ba-omer prý byl rabi Akivou ustanoven Šimon bar Jochaj rabínem (údajný autor kabalistické knihy *Zohar*¹⁰⁴), nebo o tomto dni rabi Šimon bar Jochaj vystoupil ze své jeskyně v Meronu, kde se ukrýval před Římany, nebo dle jiné verze v tento den rabi zemřel. Zvy-

⁹⁶ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 197.

⁹⁷ **Kirste, H. a Schultze, H. a Tworuschka, U.:** *Svátky světových náboženství*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 26-27.

⁹⁸ Srov. **Newman, J. a Sivan, G.:** *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, s.96.

⁹⁹ Srov. **The Jewish Encyclopedia. A Descriptive Record of the History, Religion, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to Present Day**. Ed. I.Singer a W.Popper. Funk and Wagnalls, New York, London 1905, s. 400.

V češtině je vžitě označení „svátek učenců“ (Srov. **Newman, J. a Sivan, G.:** *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, s. 96.).

¹⁰⁰ Všednodenní prosebná modlitba s vyznáním hříchů.

Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 198.

¹⁰¹ Mana – chléb – potrava daná Židům z nebe když hladověli při putování pouští z Egyptského otroctví do Zaslíbené země.

Srov. **The Jewish Encyclopedia. A Descriptive Record of the History, Religion, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to Present Day**. Ed. I.Singer a W.Popper. Funk and Wagnalls, New York, London 1905, s. 400.

¹⁰² Marduk – hlavní bůh města Babylónu.

¹⁰³ Srov. **Encyclopaedia Judaica. Volume 12**. Jerusalem 90254, s. 1389.

¹⁰⁴ (Sefer ha-) Zohar (ספר הזוהר) – „*Kniha záře*“ - hlavní dílo židovské mystiky – Kabaly; je připisována rabimu Šimonu bar Jochajovi, zřejmě ji ale napsal Moše de Leon ve 13.stol.

kem o Lag ba-omer bývá také putovat do galilejského Meronu k jeho hrobu.¹⁰⁵

Důležitou událostí spjatou s Lag ba-omer, kterou je i možné spojit s poutí do Meronu, bývá první stříhání vlasů chlapcům ve věku kolem tří let. Dítě dostane kipu (כיפה)¹⁰⁶ a poprvé oblékne talit katan (טלית קטן) – malý modlitební šál. Od této chvíle je způsobilé učit se Tóře. „*Učitel klade před dítě na stůl medové perníčky ve tvaru různých hebrejských písmen, aby mu byla slova Tóry v ústech sladká jako med.*“¹⁰⁷

O tomto svátku si chodívají děti hrát do přírody s luky a šípy na připomínku protiřímského povstání bar Kochby (bar Kosiby)¹⁰⁸, které proběhlo v letech 135-137.¹⁰⁹ V anglicky mluvících zemích, kde je označení pro luk stejné jako výraz pro duhu – *bow*, bývá tento zvyk také interpretován jako připomínka smrti rabiho Šimona bar Jochaje, neboť za jeho života se neměla objevit duha; jiná interpretace vychází z knihy *Zohar*, ve které se píše, že těsně před příchodem mesiáše se má na obloze objevit barevná duha, a tak hry s luky představují modlitbu na tento úmysl.¹¹⁰

V souvislosti s tradicemi filipojakubské noci je zajímavým zvykem zapalovat o Lag ba-omer ohně – na památku knihy *Zohar* (Záře).

¹⁰⁵ Sám rabi Šimon bar Jochaj dal tomuto dni jméno „hilula“ (původní význam slova je svatba nebe se zemí); tímto termínem se dnes rozumí radostný svátek spravedlivého v den jeho smrti – pouť k jeho hrobu v Meronu. Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 198.

Srov. **Encyclopaedia Judaica. Volume 12.** Jerusalem 90254, s. 1387.

¹⁰⁶ Malá příkrývka hlavy, k jejímu nošení při modlitbě vyzývá Talmud.

¹⁰⁷ **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 199.

¹⁰⁸ Bar Kochba – též bar Kosiba; vůdce protiřímského povstání v dobách rabiho Akivy – v letech 135-137 (Laroussova encyklopedie datuje 132-135).

¹⁰⁹ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 197.

¹¹⁰ Srov. **The Jewish Encyclopedia. A Descriptive Record of the History, Religion, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to Present Day.** Ed. I.Singer a W.Popper. Funk and Wagnalls, New York, London 1905, s. 400.

2.5 Život se Zákonem

Je-li základním kamenem¹¹¹ křesťanské víry a spásy Ježíš,¹¹² pro judaismus je takovýmto základem samotný židovský národ a jeho smlouva s Hospodinem.¹¹³ Zákonem židovského národa se myslí Mojžíšův zákon, ale i ten de facto není zákonem Mojžíšovým, nýbrž Hospodinovým (Mojžíšovým zákonem se nazývá proto, že byl Mojžíš Bohem vybrán jako prostředník při předání). Kromě význačných dnů se v synagoze čte Tóra třikrát týdně – v pondělí, ve čtvrtek a samozřejmě o sobotách. To aby člověk nebyl víc jak tři dny bez Tóry,¹¹⁴ neboť i Izraelité na poušti nevydrželi víc jak tři dny bez vody.¹¹⁵

Při čtení knihy Exodus se dozvídáme, že uzavření smlouva s Hospodinem se uzavírala postupně: Nejprve Židé přišli na Sínajskou poušť a Mojžíš vystoupil na horu, pak mu Hospodin nabídl smlouvu a Izraelité s ní souhlasili¹¹⁶ a až po třídenní přípravě jim Hospodin sděluje svá přikázání (desatero).¹¹⁷ V souvislosti s Desaterem je pozoruhodné, že některá přikázání jsou podána apodikticky¹¹⁸, což bylo na Předním východě, kde se psaly zákoníky v kasuistických¹¹⁹ formách, velmi neobvyklé.¹²⁰

¹¹¹ Srov. **Ž 118,22**.

¹¹² Srov. **Ef 2,20**.

¹¹³ Srov. **Ex 19,5-8**.

¹¹⁴ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 113.

¹¹⁵ Srov. **Ex 15,22-25**.

¹¹⁶ Srov. **Ex 19,1-8**.

¹¹⁷ Srov. **Ex 19,10-15**.

¹¹⁸ Tzn. jasně definována.

¹¹⁹ Tzn. že byly uváděny konkrétní případy, ve kterých pravidlo platí.

¹²⁰ Srov. **Bič, M.:** *Ze světa Starého zákona 2*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1989, s. 114.

2.5.1 Význam Tóry

Pod pojmem Zákon se neskrývá pouze deset přikázání. Současný judaismus rozlišuje takzvanou psanou a ústní Tóru („*Tóra pravdy a věčný život*“).¹²¹ Psaným Zákonem se rozumí celý T^enak¹²² a ústní tradicí (protože se zpočátku tradovala pouze ústně) to, co je kodifikováno v Talmudu¹²³. Obě Tóry byly na Sínaji Mojžíšem přijaty.¹²⁴

Tóra Židům dává „*smysl života*“,¹²⁵ zajišťuje „*duchovní existenci*“. (...) *Není však suchým starověkým zákoníkem, ale je a stále bude aktuálním průvodcem a pomocníkem.*“¹²⁶ Čtení Tóry proto pro Židy není věcí pěstění intelektu, ale záležitostí zcela existenční.¹²⁷ Často se můžeme setkat s názorem, že je Tóra po vyhnání z ráje novým „*stromem života*“ – םיחיה ןע (ec ha-chaim).¹²⁸ Jestliže si Izraelité o Pesachu připomínají fyzické osvobození z egyptského područí, pak po naplnění sedmi týdnů dochází darem Tóry k osvobození duchovnímu.¹²⁹ Proto

¹²¹ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 208.

¹²² T^enak (תנ"ך) – označení "židovské" Bible (tzn. křesťanská Bible bez Nového zákona), slovo vzniklo zkrácením počátečních písmen jejích třech základních oddílů Tóra (Zákon), N^ebí'ím (Proroci), K^etúbím (Spisy).

¹²³ Talmud (תלמוד) – „učení“, „studium“; soubor židovské tradice zformované v 3.-6. století; skládá se Mišny – משנה (zákonná tradice) a Gemary – גמרא („zakončení“ – komentář k Mišně).

¹²⁴ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 208-9.

¹²⁵ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 75.

¹²⁶ **Mayer, D.:** *O svátku šavuot a nejen o něm. In: Věstník Maskil.* Červen/červenec 2005, s. 12.

¹²⁷ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 124.

¹²⁸ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 112.

¹²⁹ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11).* 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 60.

i *vyvolení Židů* spočívá v tom, že byli Hospodinem vybráni jako opatrníci Zákona.¹³⁰

Význam Tóry spočívá v tom, že vůči přírodě a stvoření nestojí v opozici, ale naplňuje je, dává světu smysl.¹³¹ Tóra rovněž „nemá být tíživým břemenem, nýbrž pramenem radosti.“¹³² Tóra sice zůstává neměnná, avšak *halacha*¹³³ (konkrétní způsob života) se v průběhu dějin stále vyvíjí.¹³⁴

2.5.2 Sínaj, Choréb

K předání Zákona došlo dle Druhé knihy Mojžíšovy na hoře Sínaj, Pátá kniha Mojžíšova pak toto místo nejčastěji označuje jako Choréb.¹³⁵ Jako možné vysvětlení se nabízí, že Choréb je nějaké konkrétní místo – konkrétní hora v Sínajském pohoří.¹³⁶ Kde k této události mělo dojít, není dnes přesně jasné. Tradice předpokládá, že se tak událo na jižním cípu Sínajského poloostrova. Protože ale Bible naznačuje, že předání bylo provázeno vulkanickou činností,¹³⁷ někteří badatelé se domnívají, že by toto místo spíše mohlo být východně od Akabského zálivu, „kde jsou patrný pozůstatky sopečné činnosti.“¹³⁸ Není však příliš pravděpodobné, že by v této lokalitě probíhala vulkanická činnost

¹³⁰ Srov. Di Sante, C.: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 123.

¹³¹ Srov. Di Sante, C.: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 69-70.

¹³² Srov. Di Sante, C.: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 76.

¹³³ Halacha (הלכה) – správný způsob života – mravní předpisy judaismu.

¹³⁴ Srov. Mayer, D.: *O svátku šavuot a nejen o něm*. In: *Věstník Maskil*. Červen/červenec 2005, s. 12.

¹³⁵ Srov. Dt 28,69 [29,1].

¹³⁶ Srov. Bič, M. aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 29.

¹³⁷ Srov. Ex 19,18; Sd 5,4n.

ještě v době, kdy tam putovával izraelský národ v čele s Mojžíšem. Rabínská tradice chápe Letnice jako den darování Tóry, esenští Židé jej chápali jako den obnovy smlouvy...¹³⁹

2.6 Spiritualita a praxe za dob chrámu

Už bylo napsáno, že Letnice patří mezi takzvané *poutní svátky* při příležitosti obilné žně, při kterých byla povinnost navštívit jeruzalémský Chrám a tam přinést oběť Hospodinu, neboť tak přikazuje Třetí kniha Mojžíšova:

„Ke dni po sedmém dni odpočinku napočítáte padesát dní a pak přinesete Hospodinu novou přídatnou oběť. Přinesete ze svých sídlišť chléb k oběti podáváníí; budou to dva chleby ze dvou desetín éfy¹⁴⁰ bílé mouky, budou upečeny kvašené, jakožto prvotiny Hospodinu. S chlebem přivedete sedm ročních beránků bez vady, jednoho mladého býčka a dva berany. To bude zápalná oběť Hospodinu s příslušnými přídatnými oběťmi a úlitbami,¹⁴¹ ohnivá oběť, libá vůně pro Hospodina. Také připravíte jednoho kozla k oběti za hřích a dva roční beránky k hodu oběti pokojné. Kněz to nabídne Hospodinu podáváním i s chlebem z prvotin jako oběť podáváníí, včetně obou beránků. Bude to svaté Hospodinu, určené pro kněze. V týž den svoláte lid. Budete mít bohoslužebné shromáždění; nebudete konat žádnou všední práci. To je

¹³⁸ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus*. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 29.

¹³⁹ Srov. **Kunetka, Fr.**: *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 60.

¹⁴⁰ *Éfa* nebo též *bat* – jednotka míry sypkých materiálů, obsahovala 36 litrů (tedy 10 omerů) – srov. **Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona**. Česká biblická společnost 1991, s. 12.

¹⁴¹ Přídatnou obětí se rozumí desetina éfy krupičné mouky smíšené s olejem odkapaným (nikoli vytlačeným) z oliv; úlitbou se rozumí červené víno, které se vylilo u paty oltáře – Srov. **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad*

*pro vždy platné nařízení pro všechna vaše pokolení ve všech sídlištích. Až budete sklízet obilí ve své zemi, nepožneš své pole až do okraje ani nebudeš paběrkovat; zanecháš paběrky pro zchudlého a pro hosta. Já jsem Hospodin, váš Bůh.*¹⁴²

Nařízení dále opakuje Čtvrtá kniha Mojžíšova, jen množství beranů zaměňuje s býky:

*„V den prvních snopků, když o svátcích týdnů budete přinášet Hospodinu novou oběť přídavnou, budete mít bohoslužebné shromáždění. Nebudete vykonávat žádnou všední práci. Přinesete jako oběť zápalnou libou vůni pro Hospodina dva mladé býčky, jednoho berana, sedm ročních beránků a jako příslušnou oběť přídavnou bílou mouku zadělanou olejem, tři desetiny na každého býčka, dvě desetiny na každého berana a po desetina na každého beránka z těch sedmi. Dále jednoho kozla k vyvolání smírčích obřadů za sebe. To připravíte kromě každodenní oběti přídavné; budou bez vady. Přinesete též příslušné úlitby.*¹⁴³

Tato starozákonní nařízení jasně popisují povinnosti související s Letnicemi: počítat omer (viz. druhá kapitola) a dále se vyjmenovává, co se musí obětovat Hospodinu jako oběť zápalná (obětiny až na drobnosti odpovídají oběti dne novolunní)¹⁴⁴. Mezi vším stojí za pozornost v nařízení Třetí knihy Mojžíšovy obětovat dva chleby z nového obilí, které výslovně mají být kvašené, což stojí v zajímavém kontrastu s „nekvašenými“ Velikonocemi.¹⁴⁵ Výklad ke Starému zákonu to vysvětluje tím, že *„je to svátek na oslavu toho, že již lze Božích darů, daných při ukončené sklizni, plně a cele užívat,“* neboť kvašený chléb patří ke

s výkladem. Svazek 3. Numeri-Deuteronomium. 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1974, s. 153.

¹⁴² Lv 23,16-22.

¹⁴³ Nu 28,26-31.

¹⁴⁴ Srov. Nu 28,11-15.

¹⁴⁵ Srov. Ex 12,15; Ex 23,15; Lv 23,6.

každodenní stravě;¹⁴⁶ „s chlebem z nové úrody přijímal člověk i závda-
vek dalšího roku života a vůbec celého života Boží milosti.“¹⁴⁷

Po přednesení oběti Hospodinu má následovat „obětní hod pro
svolané shromáždění, když bylo předtím očištěno od hříchu.“¹⁴⁸ Poža-
davek na dodržování pracovního klidu v tento den se jeví jako samo-
zřejmost. Pozornost ale budí skutečnosti, že se tento text zmiňuje
o zvláštní oběti pro kněze, „kteří ohlašují milost a jsou tedy prostředníky
mezi Bohem a Izraelem.“¹⁴⁹ Ve Třetí knize Mojžíšově celé nařízení
uzavírá příkaz pamatovat na sociálně slabé.¹⁵⁰ Svátek trval pouze
onen jeden – padesátý den.¹⁵¹ Konkrétní praxi dále rozpracovává Tal-
mud: „Obyvatelé všech malých měst určitého okrsku se shromáždí
v okrskovém městě. Zde přenocují pod širým nebem, aniž by vstupovali
do domu. Brzy ráno volá vedoucí okrsku: ‚Vzhůru vystupme na Sijón,
k Pánu, našemu Bohu!‘ Ti, kteří bydlí v blízkosti, nesou čerstvé fíky
a hrozny, vzdálenější sušené fíky a rozinky. Vpředu je veden vůl určený
k oběti. Jeho rohy jsou ozdobeny zlatem, na hlavě má olivový věnec.
Flétnista hraje až do doby, kdy se průvod přiblíží k Jeruzalému. Když
tam přijdou, jsou vysláni poslové a poutníci ozdobí své prvotiny. Pak jim
přijdou vstříc službu konající kněží, levité a pokladníci – podle vážnosti
příchozí skupiny. Všichni jeruzalémští řemeslníci poutníky vítají
a pozdravují: ‚Naši bratři, vy lidé z toho a toho místa, pojdte v pokoji!‘
Za zvuku flétny pokračují až k chrámové hoře. Když tam přišli, vzal sám

¹⁴⁶ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 324.

¹⁴⁷ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 3. Numeri-Deuteronomium.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1974, s. 154.

¹⁴⁸ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 3. Numeri-Deuteronomium.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1974, s. 325.

¹⁴⁹ **Bič, M.** aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 3. Numeri-Deuteronomium.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1974, s. 352.

¹⁵⁰ Toto nařízení opakuje příkaz z **Lv 19,9n**; a dále je ještě zopakován – jak již bylo uvedeno v souvislosti se snopy – v **Dt 24,19nn.**

*král Agrippa svůj vlastní koš na ramena a vstoupil do chrámové před síně. Jakmile poutníci vcházel na chrámové nádvoří, započali levité se zpěvem třicátého žalmu...*¹⁵²

2.6.1 Chag matan Tóra (חג מתן תורה) – „DNES“

Chag matan Tóra – svátek darování Tóry. Zatímco minulá podkapitola se Letnicemi zabývala z hlediska slavení v době Chrámu, ty následující se budou věnovat spiritualitě a praxi současného judaismu. Položíme-li si otázku, v čem a proč se židovská liturgie za ta léta proměnila, pak jedním z nejdůležitějších důvodů bude právě absence Chrámu.¹⁵³ Není třeba se zde dlouze rozepisovat o jeho významu. Samozřejmě byl vnímán jako výhradní centrum kultu, ale především to bylo jediné místo na světě, kde mohly být přinášeny oběti Hospodinu. Proto se náboženský život Židů po pádu Chrámu musí omezit na liturgii synagogální a domácí, a původní zemědělský charakter je tak zatlačen do pozadí.¹⁵⁴

Největší rozdíl je však v délce svátku. Zatímco v biblických dobách trval pouze jeden den, dnes – stejně jako většina jiných židovských svátků (*mimo Den smíření*)¹⁵⁵ – trvá dny dva (tedy v diaspoře, v Izraeli se i nadále slaví pouze jeden den). Důvody této změny jsou (možná překvapivě) prozaické: odvíjí se od určení začátku nového mě-

¹⁵¹ Srov. Škrabal, P. a Hudec, T. aj.: *Příruční slovník biblický*. Kropáč & Kucharský, s. 268.

¹⁵² Srov. **Bikurim 3,2-4. In: Kunetka, Fr.: Židovský rok a jeho svátky.** „*Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem*“ (Dt 16,11). 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 59.

¹⁵³ Chrám byl v roce 70 za Židovské války zničen Titem – srov. **Newman, J. a Sivan, G.: Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů.** Sefer, s. 60.

¹⁵⁴ Srov. **Di Sante, C.: Židovská modlitba.** 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 195.

¹⁵⁵ יום כפור (Jom kipur).

síce. V Jeruzalémě se ke konci měsíce vždy scházel *sanhedrin*¹⁵⁶, a pokud minimálně dva svědci potvrdili, že na obloze viděli srpek měsíce, bylo vyhlášeno novolunní.¹⁵⁷

Dokud Židé obývali pouze Izrael a oblast Blízkého východu, nebylo zas až tak obtížné za pomoci ohňů na kopcích rozhlásit začátek nového měsíce, a tak si lid po celé zemi dokázal vypočítat termíny svátků během měsíce. František Kunetka uvádí, že zpráva o novolunní doputovala do Babylónie ještě týž den. Po rozprášení Židů po celém světě již nebylo možné tento systém bezchybně praktikovat, a tak se svátky v diaspoře začaly slavit s jednodenním prodloužením, aby byla záruka, že se vždy alespoň jedním dnem kryjí i s oslavami v Jeruzalémě.¹⁵⁸

2.6.2 Oslavit Pána, který vysvobodil svůj lid (Ž 30)

Ještě před tím, než se Izraelitům dostane Tóry, musí se na její přijetí řádně připravit. I Izraelité, poté, co přitakali Hospodinově nabídce, se museli tři dny připravovat, než došlo k uzavření smlouvy.¹⁵⁹ A tak i dnes by měli Židé od třetího do šestého sivanu studovat Tóru.¹⁶⁰

Je obecně známou skutečností, že židovský den začíná západem Slunce již předešlého dne.¹⁶¹ Stejně tak i svátek Šavu'ot. Nicméně

¹⁵⁶ Sanhedrin (סנהדרין) – nejvyšší židovský soud.

¹⁵⁷ Obdobnou úlohu vykonával ve starém Římě *pontifex minor* – Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 10.

¹⁵⁸ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 10-11.

¹⁵⁹ Srov. **Ex 19,10-16.**

¹⁶⁰ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 207.

¹⁶¹ Sobota z dnešního pohledu začíná již po pátečním soumraku.

bývá doporučováno nezačínat s večerními modlitbami ihned po soumraku, ale skutečně až po setmění (což v době letního slunovratu znamená sečkat skoro do půlnoci). To proto, aby se opravdu dopočítalo plných padesát dní omeru.¹⁶²

O Slavnosti týdnů, stejně jako na Hoša'na raba, bývá zvykem v noci bdít a odříkávat *tikun Šavu'ot* (uspořádání čtení – z Tóry a knihy *Zohar* – a modliteb pro svátek Šavu'ot). Tuto praxi zavedli kabalističtí mudrci ze Safedu v 16. století, aby byly napraveny chyby předků. Michael Dushinsky uvádí, že když je někdo v synagoze přistižen spící, musí pak ráno vystoupit na bímů a odříkat ranní požehnání.¹⁶³

Při ranní bohoslužbě, která se koná za rozbřesku, se ještě před čtením Tóry přednáší hymnus na slávu Stvořitele, zvaný *akdamot* – vlastní provedení je responsoriálním způsobem – kantor předřikává a ostatní odpovídají (zde je nápadná paralela s křesťanskou liturgií hodin). Tento hymnus v aramejštině je připisován rabi Mejr ben Jicchakovi z Wormsu. Každý verš končí písmeny $\kappa\tau$ – *ta* (v abecedě prvním a posledním), na připomenutí skutečnosti, že po přečtení Tóry se má začít znovu od začátku. Paradoxně Židovská obec ve Wormsu čtení *akdamot* do liturgie nezařadila.¹⁶⁴

Před vyjmutím Tóry ze schránky bývá zvykem odříkávat *ketubu* (manželskou smlouvu mezi Izraelity a Tórou) od rabiho Izraele Nazhara.¹⁶⁵ Dále se zpívá devatenáctá a dvacátá kapitola Druhé knihy Mojžíšovy, kde se vypráví o přijetí Tóry. Všichni přítomní při tom stojí.¹⁶⁶

¹⁶² Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 210.

¹⁶³ Srov. Dushinsky, M.: *Židovské svátky*. In: *Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. 1/2001, Dingir, Praha, s. 25.

¹⁶⁴ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 212.

¹⁶⁵ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 213.

¹⁶⁶ Srov. Dushinsky, M.: *Židovské svátky*. In: *Dingir. Časopis o současné náboženské scéně*. 1/2001, Dingir, Praha, s. 25.

Poté následuje *haftara*¹⁶⁷ z proroka Ezechiela, kde se píše o nebeském vozu taženém anděly, o Hospodinově slávě (nejen nad Izraelem ale i Babylónem) s následným napomenutím Izraele, aby se sytil Tórou.¹⁶⁸ Sefardští Židé po *musafu*¹⁶⁹ čtou 613 přikázání neboli *asharot* („varování“) od Šlomo ibn Gabirola.¹⁷⁰ První den svátku Šavu'ot bývá zvykem před *minchou* (odpolední modlitbou) číst (celou) knihu žalmů.

Druhý den svátku se z Tóry čtou – stejně jako osmý den svátku Sukot (שמני עצרת) – nařízení týkající se zaopatřování chudých z Páté knihy Mojžíšovy.¹⁷¹ Pak následuje *Jizkor* (modlitba za zemřelé) – stejně jako na poslední den Pesachu, Sukotu a Jom kipur. *Haftara* je závěr Abakukova proroctví¹⁷² – o vidění vyhnanství, které mělo potkat vyvolený národ, s prosbou o milosrdenství. Ještě ale před tím se čte kniha Rút.¹⁷³

2.6.3 Moábka Rút¹⁷⁴

Kniha Rút patří mezi útlejší knihy Starého zákona a bývá zařazována mezi Spisy, konkrétně mezi takzvaných Pět svátečních svitků (מגילות - *megilot*). Tím, že je děj zasazen do období žní, se předpokládá, že byla tato kniha odpovědí na různé pohanské kultury plodnosti, které sklizně provázely a začaly pronikat do Izraele (zřejmě proto se kniha

¹⁶⁷ Haftara (הפטרה) – čtení z Proroků při synagogální bohoslužbě.

¹⁶⁸ Srov. Ez 1,1-3,13.

¹⁶⁹ Musaf (מוסף) – dodatečná modlitba či bohoslužba po ranní modlitbě, připomínající zvláštní oběti v chrámu.

¹⁷⁰ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 213.

¹⁷¹ Srov. Dt 14,22-16,17;

¹⁷² Srov. Abk 2,20-3,19.

¹⁷³ Srov. Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 214.

¹⁷⁴ Jméno Rút (רות) znamená *nápojení, osvěžení z kořene, občerstvení* – srov. Heller, J.: *Výkladový slovník biblických jmen*. 1. vyd., Advent-Orion a Vyšehrad, Praha 2003, s. 421.

v úvodu zmiňuje o tom, že v zemi nastal hlad). Nasvědčují tomu i jména hlavních hrdinů, která jsou zřejmě narážkou na pohanská božstva – *Elímelek* spíše než na Meleka (מלך - král) poukazuje na *Molocha*¹⁷⁵, *Bóaz* na *Baala*, *Noemi* na *Naamán*¹⁷⁶ a *Rút* na *Rutaš*.¹⁷⁷ Nejpozoruhodnější je osoba hlavní hrdinky, Moábky *Rút*.

V úvodu vyprávění čteme o *Elímelekovi* a jeho ženě *Noemi*, jak za dob hladu spolu se syny (*Malchónem* a *Kiljónem*) opustili Betlém a odešli na východ do Moábských polí. Po čase tam Elímelek zemřel a synové se oženili s Moábkami (*Rút* a *Orpou*), ale i synové záhy zemřeli a nechali rod bez potomků (ti by ostatně stejně přejali víru od moábských matek)¹⁷⁸. Když přišly zprávy o tom, že v Zaslíbené zemi je opět hojnost, rozhodla se *Noemi* vrátit a snachy vyzvala, aby zůstaly ve své rodné zemi. *Orpa* poslechla, avšak *Rút* se rozhodla doprovázet tchyni zpět a hlásila se k Bohu Izraelitů.

V době kdy dorazily do Betléma, bylo zrovna období žně, a tak se *Rút* vydala paběrkovat na pole svého vzdáleného příbuzného z manželovy strany, *Bóaze*. Ten jí projevuje náklonnost (štědře na poli nechává klasy pro ni).¹⁷⁹ Večer *Noemi* posílá *Rút*, aby si šla lehnout na *Bóazovo* humno k jeho nohám a požádala ho o využití *levirátního pravidla*, aby ji pojal za manželku a zplodil svému vzdálenému bratru potomka (to bylo velmi riskantní – připustíme-li, že celá událost mohla být *Bóazem* pochopena jinak...). Ale *Bóaz* jí vyšel vstříc a vzal si ji za man-

¹⁷⁵ Moloch – též *Molek*; západosemitský bůh, kterému byly přinášeny hlavně dětské oběti.

¹⁷⁶ Naamán – též *Adonis*, *Dumuzi* (*Tamúz*); vegetativní božstvo sumerského původu – náruživý milenec.

¹⁷⁷ Rutaš – chattijsko-hetejská bohyně; Řecká mytologie ji převzala jako Artemis.

Srov. **Bič, M.** aj.: *Výklad ke Starému zákonu II. Díl II. Knihy výpravné (Jozue až Ester)*. 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 138.

¹⁷⁸ Srov. **Riskin, Schl.**: *Sidry na tento měsíc. Šavuot*. Vybrala A.Marxová.

In: *Roš chodeš*. שדח שדג. Věstník 6/2005, Federace židovských obcí v ČR, Praha, s. 4.

¹⁷⁹ O milosrdenství při žních Srov. **Lv 19,9-10; Lv 23,22; Dt 24,19.**

manželku.¹⁸⁰ Tyto události jsou pro spásu Izraelitů velmi důležité, neboť se tak *Rút* stala prababičkou krále *David*a (který se mimochodem o svátku Šavu'ot narodil a o sedmdesát let později i zemřel).¹⁸¹

Tento příběh se o Letnicích čte hned z několika důvodů. Jednak kvůli tomu, že ústřední děj je zasazen do období sklizně, dále proto, že vyprávěním o tom, jak Moábka (tzn. příslušnice pohanského rodu, se kterým Izrael vždy válčil!) přijala židovskou víru, poukazuje na universalismus judaismu, neboť každý, „*kdo se – jako Rút – dává vést dobrem, ten již patří k vyvolenému národu,*“¹⁸² a to přes Mojžíšův zákaz nepřipouštět ke konverzi Moábity ani od desátého pokolení.¹⁸³ V neposlední řadě tento příběh vybízí k lásce k bližnímu (*levirátní pravidlo*) a péči o potřebné¹⁸⁴ a Tóra je zde líčena jako odpověď na hlad a strádání, protože *Rút* zajistila konverze „*přízeň a milosrdenství*“.¹⁸⁵

2.6.4 Zvyky

První den Letnic se mají jíst mléčná jídla s medem. Jednak na připomínku země zaslíbené („*oplývající mlékem a medem*“) a Tóry („*nad zlato vzácnější, nad množství ryzího zlata, sladší než med, než včelí med z plástve*“¹⁸⁶).¹⁸⁷ Dále proto, že mléko je základní potravou

¹⁸⁰ Srov. **Rt 1,1-4,22.**

¹⁸¹ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 215.

¹⁸² **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 196.

¹⁸³ Srov. **Dt 23,4[3]-5[4].**

¹⁸⁴ Srov. **Kirste, H. a Schultze, H. a Tworuschka, U.:** *Svátky světových náboženství.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 27.

¹⁸⁵ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 196;

Bič, M. aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 4. Jozue – Soudců - Rút.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1969, s. 220.

¹⁸⁶ **Ž 19,11.**

malých dětí a stejně tak i Tóra má být základní potravou věřícího Žida. Také jako připomínka toho, že Mojžíš byl dle tradice od 6. sivanu kojen matkou pro faraonovu dceru (okolnosti Mojžíšova narození líčí první dvě kapitoly knihy *Exodus*).¹⁸⁸ Můžeme setkat s připomenutím toho, že o Letnicích byla dána pravidla rituální způsobilosti, takzvaný kašrut (כשרות), ze kterého plynou omezení pro přípravu pokrmů, a protože tento den neměli Židé připraveno „košer“ jídlo, jedli pouze mléčné pokrmy. Jiný výklad říká, že tyto potraviny poukazují na schopnost Tóry očišťovat, protože mléko se tvoří ze zapovězené krve a med snášejí „nekošer“ včely; za povšimnutí stojí součet číselných hodnot jednotlivých hlásek hebrejského slova חלב – chalav (mléko): ch=8, l=30, v=2, tedy čtyřicet, což je počet let, po které trvalo bloudění pouští.¹⁸⁹

Nicméně tento svátek je zvláštní tím, že při něm žádné omezení ohledně stravování neplatí.“ *„Sukot je sviatok, počas ktorého sa môže jesť len v chate, Pesach je sviatok, počas ktorého je zakázané jesť kysnuté cesto, a Šavu’ot je sviatok, počas ktorého sa môže jesť čokoľvek a kdekoľvek.*¹⁹⁰ Přesto k oblíbeným jídlům patří tvarohový koláč, tvarohové palačinky,¹⁹¹ aškenázští Židé v tento den jí rádi *kreplach*.¹⁹²

I když se synagogy na znamení prvotin a zjevení na Sínaji zdobí ratolestmi (připomínka stromu života),¹⁹³ slavnost Šavu’ot žádnými symboly neoplývá, to aby ústředním symbolem byla Tóra sama, proto-

¹⁸⁷ Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 196.

¹⁸⁸ Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 211.

¹⁸⁹ Srov. **Šavuot**. <http://zidovskaobecdecin.wz.cz/judaizmus/savuot.htm>. Židovská obec Děčín, 29. 7. 2005.

¹⁹⁰ **Franek, J.:** *Judaismus. Kniha o židovskej kultúre, histórii, a náboženstve*. 2. vyd., Archa, Bratislava 1993, s. 72.

¹⁹¹ Srov. **Newman, J. a Sivan, G.:** *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů*. Sefer, s. 205.

¹⁹² Tašličky plněné kuřecím masem, játry a osmahlou cibulí. Srov. **Stern, M.:** *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, s. 211.

¹⁹³ Srov. **Gn 2,8; PŘ 3,18**.

že „obsahuje takovou plnost, která nemůže být žádným symbolem postihnutá.“¹⁹⁴

Do liturgické oblasti patří ještě zvyk, který praktikují v mnohých liberálních synagogách – provádět o Šavu'ot obřad *Bar Micva*.¹⁹⁵ Ve středověku o tomto svátku šly děti poprvé do školy (kolem pěti let věku). Událost byla samozřejmě stejně jako o Lag ba-omer doprovázena koláčky, medem a sladkostmi, na připomínku toho, jak může být Tóra sladká.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Srov. **Kunetka, Fr.:** *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 60-61.

¹⁹⁵ Bar Micva (בר מצוה) – doslova „syn přikázání“; iniciační obřad třináctiletých chlapců, při kterém přijímají na sebe plnění náboženských **Soviničan, D.D.:** *Slovník judaizmu*. 1.vyd., Danubiaprint, Bratislava 1992, s.163.

¹⁹⁶ Srov. *Encyclopaedia Judaica. Volume 14*. Jerusalem 90254, s. 1321.

3 DOBA VELIKONOČNÍ – CESTA K LETNICÍM

Křesťanská doba velikonoční, která také trvá padesát dní, je oproti židovskému omeru nejradostnějším časem během celého liturgického roku – Nicejský koncil (r. 325) dokonce zakazoval postit se a modlit se vkleče,¹⁹⁷ neboť když je ženich na svatbě, nemohou se hosté postit.¹⁹⁸

Jak samotný název kapitoly napovídá, spiritualita doby velikonoční vyvěrá z ústředního křesťanského svátku – Velikonoc. Křesťanské Velikonoce sice navazují na židovský Pesach, při kterém si Židé připomínají vyjití z egyptského otroctví, ale Ježíšovou obětí na kříži a jeho následným zmrtvýchvstáním, které se váže k těmto svátkům, dostávají Velikonoce další, mnohem důležitější obsah. Význam Ježíšovy oběti pro křesťanství nejjasněji dokládá apoštol Pavel: „*A jestliže Kristus nebyl vzkříšen, pak je naše zvěst klamná, a klamná je i naše víra.*“¹⁹⁹

Calendarium Romanum říká, že „*jsou to dny, v nichž především se zpívá Aleluja*“²⁰⁰ a dále „*padesát dní od neděle Zmrtvýchvstání Páně do neděle Seslání Ducha svatého se slaví s radostným jáсотem jako jeden sváteční den, jako ‚veliký den Páně‘.*“²⁰¹ Doba velikonoční je tedy v křesťanství chápána jako velké prodloužení Velikonoc, při bohoslužbách se standardně užívá bílé liturgické barvy, zapálená velikonoční svíce - paškál (symbol vzkříšeného Krista) se staví blízko oltáře a čtou se především novozákonní texty - hlavně Skutky apoštolů a Janovo evangelium, „*ze kterého se čtou zvláště texty týkající se křtu a eucha-*

¹⁹⁷ Srov. Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s.89.

¹⁹⁸ Srov. Mt 9,15.Mk 2,19.Lk 5,34.

¹⁹⁹ 1K 15,14a.

²⁰⁰ (h)Alel(l)uja (הללויה) – chvála Tobě, Pane – toto zvolání se často vyskytuje v žalmech.

²⁰¹ CR 22.

*ristie.*²⁰² To proto, že Večeře Páně je dle katolického pojetí zpřítomněním Ježíšovy oběti na kříži a rovněž „*ve křtu se vpravdě připomíná a znovu uskutečňuje velikonoční tajemství, takže jím přecházejí lidé ze smrti hříchu k životu.*“²⁰³

Doba velikonoční také zahrnuje, když ne celý, tak velkou část měsíce května, který je zasvěcen Panně Marii. V katolických kostelích se slouží takzvané „májové pobožnosti“²⁰⁴, ty mají nejčastěji formu litanií.

3.1 Dělení doby velikonoční

Pečeť velikonoční radosti ponejvíce nese první týden této doby, kterému katolická církev říká „*velikonoční oktáv*“²⁰⁵. Tyto dny se slaví jako slavnosti, to znamená, že se při bohoslužbách musí zpívat chvalozpěv *Gloria*²⁰⁶ a při závěrečném propuštění jáhen nebo kněz vysílá lid zpěvem s trojím zvoláním aleluja.²⁰⁷ V minulosti byli nově pokřtění v tyto dny během eucharistie hlouběji zasvěcováni do tajemství víry, v neděli na konci oktávu odkládali svá bílá křestní roucha.²⁰⁸

²⁰² **Kunetka, Fr.:** *Liturgický rok ve slavení církve*. 1. vyd., Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995, s. 20.

²⁰³ **Křestní obřady.** Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s Liturgickým institutem v Praze, Kostelní Vydří 1996, s. 10.

²⁰⁴ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 119.

²⁰⁵ Ve slově *oktáv* je skryta latinská číslovka osm (*octavus, -a, -um*), která poukazuje na délku týdne – tímto termínem se označuje osm dní, po které se mají slavit slavnosti (sedm následujících dní po slavnosti).

²⁰⁶ Srov. **CR 24.**

²⁰⁷ **Český misál.** Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 271.

²⁰⁸ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 89-90.

Protože ale doba velikonoční trvá 7x7 dní, je vlastně „oktávem oktávů (sedmkrát sedm plus jeden den), jakousi velkou nedělí.“²⁰⁹ V prvních staletích kladla církev důraz spíše „na Boží skutky bez ohledu na jejich přijetí člověkem. Postupně však došlo k rozlišení jednotlivých nedělí a svátků, a tak k rozložení velikonoční zvěsti na jednotlivé části.“²¹⁰ Nejvýznamnější slavností během této doby je dnes čtyřicátý den – tedy čtvrtek po šesté neděli velikonoční, kdy si církev připomíná *Nanebevstoupení Páně*.

Všechny neděle až do slavnosti Seslání Ducha svatého se nazývají „velikonoční“.²¹¹ Nejznámější z nich je hned ta druhá²¹² – *Bílá neděle*²¹³ nebo také *neděle Božího milosrdenství*, která završuje velikonoční oktáv. O nedělích se „první čtení berou vždycky ze Skutků apoštolských s jejich zprávami o životě, vzrůstu a svědectví prvotní církve, druhá čtení rok po roce střídavě z 1P, 1J a Zj, protože se zdá, že tyto texty svou radostnou vírou a pevnou nadějí nejlépe odpovídají duchu velikonoční doby. Evangelia 2. a 3. neděle velikonoční vypravují o zjeveních Zmrtvýchvstalého. Aby se toto téma nepřerušovalo, přeložilo se evangelium o Dobrém pastýři ze 3. neděle na 4. neděli velikonoční. Na tři následující neděle jsou vybrány perikopy²¹⁴ z Ježíšových řečí a modliteb po poslední večeři (‘Řeč na rozloučenou’, a Ježíšova ‘Velekněžská modlitba’ podle Jana).²¹⁵ Přesto že dnes mají velikonoční neděle svůj vlastní obsah, úvod k velikonočnímu období v *Agendě českobratrské církve evangelické* poukazuje opět na současnou snahu „spojit jednotli-

²⁰⁹ **Richter, Kl.:** *Liturgie a život. Co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a o smyslu liturgie.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 1996, s. 160.

²¹⁰ **Smolík, J. aj.:** *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý.* 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 165.

²¹¹ Srov. **CR 23.**

²¹² První nedělí velikonoční je dle tradice samotná neděle Zmrtvýchvstání. Srov. **Pokorný, L.:** *Obnovená liturgie.* Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 213.

²¹³ **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 90, 91.

²¹⁴ Perikopa – část biblického textu určená k četbě při liturgii.

²¹⁵ **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 91.

vé svátky velikonočního období úžeji v jeden celek.²¹⁶ Tomu odpovídají i jednotlivé modlitby této doby – jak v Českém misálu, tak v Agendě.

„Pro velikonoční dobu je k dispozici pět prefací²¹⁷, z nichž pouze ta první je určena pro určité dny (velikonoční noc, velikonoční neděle, velikonoční oktáv).“²¹⁸ V prefacích se stejně jako v modlitbách zrcadlí radost z velikonoční oběti, získání nového života. „Všední dni 2. - 6. týdne velikonoční doby mají vlastní vstupní modlitby, ostatní části propria jsou obsaženy ve dvou týdenních řadách, opakujících se každých 14 dnů. Čtení se bere průběžně ze Skutků apoštolských, evangelium (s výjimkou velikonočního oktávu, v němž jsou zastoupeni všichni evangelisté) je vybráno z Janova evangelia jako ‚lectio semicontinua‘ z kapitol 3, 6, 10, 14-17. Každý den se může udělit slavnostní závěrečné velikonoční požehnání.“²¹⁹

Z hlediska liturgického kalendáře svatých (takzvaného sanktorálu)²²⁰ může do doby velikonoční zasáhnout i slavnost Zvěstování Páně (25.března, tedy devět měsíců před narozením Ježíše).

²¹⁶ Smolík, J. aj.: *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý*. 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 166.

²¹⁷ Preface – z lat. *praefatio, onis, f.* – úvodní slova, předmluva; v římskokatolické liturgii zpěv, který předchází proměňování.

²¹⁸ Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 91.

²¹⁹ Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 91-2.

²²⁰ Cyklus (běh) liturgického kalendáře řídící se svátky svatých – na rozdíl od tzv. temporálu sleduje občanský kalendář (např. svátek Nanebevzetí Panny Marie se slaví vždy 15. srpna); sanktorál je podřízen temporálu. *Temporál – cyklus (běh) liturgického kalendáře řídící se svátky Páně – nesleduje striktně občanský kalendář (důležitý je jen sled: advent, doba vánoční, mezidobí, doba postní, doba velikonoční, mezidobí).*

3.2 Křížové dni (Feriae Rogationum)

Ještě před Druhým vatikánským koncilem byla v římskokatolické církvi doba velikonoční dvakrát prolomena kajícími dny, takzvanými *litanía maior* a *litaníae minores*. Litanía maior (Litanie větší) má svůj původ v antickém Římě: „Dne 25. dubna se v Římě konalo slavné procesí k počtě bohyně Robigo. Bylo pořádáno jako prosba za zachování úrody...“²²¹ Od šestého století dostaly tyto průvody křesťanskou tematiku – putovalo se do chrámu sv. Petra a na závěr se neobětoval pes a ovce.²²²

Malé litanie se konaly tři dny před slavností Nanebevstoupení (pondělí, úterý, středa). Jednalo se o praxi sahající do 5. století, kdy se v Galii v těchto dnech konala kající procesí za odvrácení pohrom. Asi od roku 800 se tato praxe ujala i v Římě. Tyto dny prolamovaly charakter radostné doby velikonoční – zřetelně oddělovaly dobu před a po Nanebevstoupení. Během nich se konala procesí a kající bohoslužby za různé potřeby, křesťané byli vybízeni k dodržování postu. Mešní roucho bylo fialové.²²³

3.3 Nanebevstoupení Páně

Tento svátek se opírá o začátek novozákonní knihy Skutky apoštolů, kde se o Ježíšovi píše: „Vyvoleným apoštolům (...) po svém umučení mnoha způsoby prokázal, že žije, po čtyřicet dní se jim dával spatřit a učil je o království Božím. (...) Po těch slovech byl před jejich zraky vzat vzhůru a oblak ho zastřel. A když upřeně hleděli k nebi za ním, jak odchází, hle, stáli vedle nich muži v bílém rouchu a řekli: „Muži

²²¹ Pokorný, L.: *Světlo svátostí a času*. Česká katolická Charita, Praha 1981, s. 126-127.

²²² Srov. Pokorný, L.: *Světlo svátostí a času*. Česká katolická Charita, Praha 1981, s. 126-127.

*z Galileje, co tu stojíte a hledíte k nebi? Tento Ježíš, který byl od vás vzat do nebe, znovu přijde tak, jak jste ho viděli odcházet.*²²⁴

Tradice církve vycházející ze Skutků apoštolů (Lukášovo evangelium klade Nanebevstoupení bezprostředně po Velikonocích) věří, že se Ježíš po svém zmrtvýchvstání po čtyřicet dnů apoštolům zjevoval. Poté vystoupil na nebesa s příslibem, že jim bude seslán „Těšitel“.

*„Přímluvce, Duch svatý, kterého pošle Otec ve jménu mém, ten vás naučí všemu a připomene vám všechno, co jsem vám řekl.*²²⁵

Exegeté²²⁶ tuto událost nevykládají jako nějaký „kosmický let“, ale spíše jako symbolickou událost, která chce sdělit, že Ježíš se zjevil naposledy, že odešel ke svému Otci, což je doloženo tím, že ho „zastřel oblak“ a oblak bývá ve Starém zákoně chápán jako znamení Boží přítomnosti – na Sínaji před vydáním Zákona a při uzavření smlouvy (Ex 19,16; 24,15nn) zahalil stánek smlouvy (Ex 40,34-38);²²⁷ ale již při putování pouští vedl Hospodin Izraelity ve dne oblačným a v noci v ohnivém sloupu (Ex 13,21).

V prvních staletích se *Nanebevstoupení* slavilo až padesátý den společně se sesláním *Ducha svatého*, avšak od čtvrtého století (zřejmě právě s ohledem na třetí verš první kapitoly Skutků apoštolů) došlo k posunu na čtvrtek šestého velikonočního týdne. První čtení je vybráno z první kapitoly Skutků apoštolů (Sk 1,1-11), v responsoriálním žalmu se zpívá, že *Bůh se vznáší za jásotu, Hospodin za hlaholu trub vystupuje* (Ž 46, 2-3.6-7.8-9) a druhé čtení z první kapitoly Pavlova listu do Efesu (Ef 1,17-23), evangelium líčí Kristovo nanebevstoupení, jak ho popisují jednotliví synoptikové. „*Vstupní modlitba vidí v Kristově na-*

²²³ Srov. *Misál latinsko-slovenský*. Spolok sv.Vojtecha, Trnava 1952, s. 597.

²²⁴ Sk 2,1-11.

²²⁵ J 14,26.

²²⁶ Exegeze – praktický výklad Písma.

²²⁷ Srov. *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. Uspořádal Bogner, V. aj. Česká liturgická komise, Praha 1989, s. 373.

nebevstoupení též vyvýšení člověka. Ten má s Boží milostí „pozvedat svou mysl' k Bohu (modlitba nad dary).“²²⁸ V tom pokračuje i modlitba po přijímání: „Všemohoucí, věčný Bože, ty nám už zde na zemi dáváš účast na svém životě a sytíš nás tělem a krví svého Syna; pozvedej naše myšlenky a tužby k nebi, kam nás tvůj Syn předešel jako první z lidí.“²²⁹

Na vyvýšení člověka poukazuje i první ze dvou prefací určených pro tuto slavnost: „V pravdě je důstojné a spravedlivé, dobré a spasitelné, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože, abychom ti vždycky a všude vzdávali díky, skrze našeho Pána Ježíše Krista. Neboť on, Král slávy, vítěz nad hříchem a přemožitel smrti, vyzdvižen nad nebesa, usedl dnes po tvé pravici. Andělé žasnou, že člověk je soudcem světa a pánem vesmíru. A my se radujeme, že tvůj Kristus nepřestal být jedním z nás, že je náš prostředník u tebe a zůstává mezi námi. My k němu patříme navěky a skrze něho se jednou náš život naplní v tobě. A proto tě celý vesmír oslavuje a všechno tvorstvo ti zpívá novou píseň. Také my tě chválíme a se všemi nebeskými zástupy volají: Svatý, Svatý, Svatý...“²³⁰

V souvislosti se symbolikou Ježíšova nanebevstoupení stojí za zmínku vyprávění Tita Livia (59 AC – 17 AD), který ve svém díle *Ab Urbe condita* píše, že zakladatel Říma Romulus byl v bouři zahalen oblakem a „pak už ho nebylo na zemi.“ Prorok Eliáš v Druhé knize Královské (2 Kr 2,1-11) vyjel do nebe ve vichru na ohnivém voze.²³¹

Slavností *Nanebevstoupení* začíná desetidenní příprava na sezlání Ducha svatého²³² a i bohoslužby obsahují vzývání Ducha svatého-

²²⁸ Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 92.

²²⁹ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 310.

²³⁰ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 400.

²³¹ Srov. Kleisch, Kl.: *Skutky apoštolů*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 27.

²³² Srov. CR 26.

ho²³³ - „mešní texty hovoří o příslibu Krista seslat na církev Ducha utěšitele“²³⁴ a kromě jednoduchých aklamací se zpívají písně obracející se k Duchu (např. prastarý hymnus *Přijd', Duchu Tvůrce*²³⁵ nebo sekvence *Přijd', ó Duchu přesvatý*²³⁶). Důvod pro to můžeme nalézt v první kapitole Skutků apoštolských, kde se praví, že apoštolové se „svorně a vytrvale modlili spolu se ženami, s Marií, matkou Ježíšovou, a s jeho bratry.“²³⁷

V souladu s ustanovením *Calendarium Romanum* se může slavnost Nanebevstoupení přeložit na nadcházející, tedy sedmou neděli velikonoční.²³⁸ To proto, aby byla umožněna účast na liturgii této slavnosti co nejširší veřejnosti, protože čtvrtek je všedním dnem.

O slavnosti Nanebevstoupení se v posledních letech žádné obyčeje nedrží. V minulosti ale bývalo zvykem po četbě evangelia vytahovat Ježíšovu sochu či obraz ke klenbě kostela. V souvislosti s židovskou tradicí působil zajímavě obyčej sypat na lidi z výšky zrní nebo květy jako symbol požehnání. Též se mohla konat procesí, která měla připomínat Ježíšovu cestu na Olivetskou horu.²³⁹

3.4 Život po přijetí Ducha

„Den, v němž byl vylit v plnosti božských darů Duch svatý, tajemný přivlastňovatel plodů vykoupení, den, v němž vešla v život instituce církve, jím oživená, vedená a řízená, den, v němž počaly protékatí lid-

²³³ Tím se myslí vzývání Ducha svatého, aby přišel.

²³⁴ **Pokorný, L.:** *Obnovená liturgie*. Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, s. 214.

²³⁵ Veni creator. Složil asi Rhabanus Maurus (†856) – srov. příloha VI.

²³⁶ Veni, Sancte Spiritus. Složil papež Inocenc III. (†1216) – srov. příloha V.

²³⁷ **Sk 1,14.**

²³⁸ Srov. **CR 25.**

*stvem přesvaté sedmiramenné proudy svátostných milostí, zůstane navždy nezahladitelným rozhraním v dějinách vykoupeného lidstva.*²⁴⁰

V Novém zákoně čteme o Letnicích v souvislosti s „vylitím Ducha“ na Ježíšovy druhy. Ústřední výpověď o této události podávají Skutky apoštolů:

*„Když nastal den Letnic, byli všichni shromážděni na jednom místě. Náhle se strhl hukot z nebe, jako když se žene prudký víchř, a naplnil celý dům, kde bydleli. A ukázaly se jim jakoby ohnivé jazyky, rozdělily se a na každém z nich spočinul jeden; všichni byli naplněni Duchem svatým a začali mluvit jinými jazyky, jak jim Duch dával promlouvat.*²⁴¹

Klaus Kleisch v Malém Stuttgartském komentáři k Novému Zákonu upozorňuje hned na první verš druhé kapitoly Skutků, kde se uvádí, že vylití Ducha svatého byli přítomni všichni, tzn. „*představitelé nového lidu z dvanácti kmenů.*“²⁴²

V souvislosti se starozákonní tradicí dále určitě stojí za pozornost skutečnost, že seslání Ducha svatého je provázeno jevy, které byly v dějinách spásy typické pro Boží blízkost – ohněm, hukotem (a větrem). V keři, který přestože hořel, nebyl ohněm stráven, se Hospodin poprvé zjevil Mojžíšovi,²⁴³ poté Hospodin v ohnivém a oblakovém sloupu vedl Izraelity z Egypta a byl jim ochranou,²⁴⁴ stejně tak před vydáním Zákona Mojžíšovi „*byla celá hora Sínaj zahalena kouřem, protože Hospodin na ni sestoupil v ohni.*“²⁴⁵

²³⁹ Srov. **Vondruška, Vl.:** *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s. 62.

²⁴⁰ **Cinek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II*. Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 358.

²⁴¹ **Sk 2,1-4.**

²⁴² Srov. **Kleisch, Kl.:** *Skutky apoštolů*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 35.

²⁴³ Srov. **Ex 3.**

²⁴⁴ Srov. **Ex 14,15-25.**

²⁴⁵ **Ex 19,18.**

V Hospodinově promluvě k proroku Eliášovi prchajícímu před královnou Jezábelou předcházela „veliký a silný vítr rozervávající hory s tříštící skály. (...) Po větru zemětřesení. (...) Po zemětřesení oheň...“²⁴⁶ Soslání Ducha svatého je zkrátka prezentováno „ako obnovenie zmluvy s Bohom, prostredníctvom ktorej Boh ešte raz vyzýva ľud, aby sa stal jeho vlastným.“²⁴⁷

Každopádně tato kapitola ze Skutků apoštolských popisuje pozemskou zkušenost, která je však podloží pro mystérium.²⁴⁸ Zřejmě se nejednalo o žádný skutečný vítr, žádný opravdový oheň – pravděpodobně to jsou jen pomocné pojmy sloužící k „popsání“ nepopsatelného Ducha.²⁴⁹

V kontextu Nového zákona tato událost navazuje na proroctví Jana Křtitele, který na dotaz, zda je Mesiáš, odpovídá, že křtí „pouze“ vodou, avšak po něm že přijde někdo větší, a „on bude křtít Duchem a ohněm.“²⁵⁰

3.4.1 Duch dává promlouvat

Vyprávění ve Skutcích apoštolů o poslání Ducha dále pokračuje: „V Jeruzalémě byli zbožní židé ze všech národů na světě, a když se ozval ten zvuk, sešlo se jich mnoho a užasli, protože každý z nich je slyšel mluvit svou vlastní řečí. Byli ohromeni a divili se: ‚Což nejsou všichni, kteří tu mluví, z Galileje? Jak to, že je slyšíme každý ve své rodné řeči: Partové, Médové a Elamité, obyvatelé Mezopotámie, Judeje

²⁴⁶ **1 Kr 19,11-12.**

²⁴⁷ Srov. **Brown, R. E.:** *Duch svätý na Turíce. Eseje o liturgických čítaniach zo Skutkov apoštolov a z Evangelia podľa Jána.* Dobrá kniha, s. 15.

²⁴⁸ Srov. **Kürzinger, J.:** *Die Apostelgesichte. Teil 1.* 1. vyd., Patmos, Düsseldorf 1965, s. 50.

²⁴⁹ Srov. **Kürzinger, J.:** *Die Apostelgesichte. Teil 1.* 1. vyd., Patmos, Düsseldorf 1965, s. 51.

²⁵⁰ Srov. **L 3,16.**

a Kappadokie, Pontu a Asie, Frygie a Pamfylie, Egypta a krajů Libye u Kyrény a přistěhovalí Římané, židé i obrácení pohané, Kréťané i Arabové; všichni je slyšíme mluvit v našich jazycích o velikých skutcích Božích! Žasli a v rozpacích říkali jeden druhému: *„Co to má znamenat?“ Ale jiní říkali s posměškem: „Jsou opilí!“*²⁵¹

V den Letnic došlo pod vlivem Ducha svatého ke zvláštní události – apoštolové začali promlouvat o *velkých Božích skutcích* v jazycích, které předtím neovládali, a mnozí přítomní cizinci jim rozuměli. Mnozí jim však nerozuměli, což můžeme také chápat jako poselství o tom, jak vypadalo a bude vypadat hlásání křesťanství – někdo ho přijme (verš 12), jinému bude k smíchu (verš 13).²⁵²

I apoštol Pavel vybízí korintskou obec, aby usilovala právě o tento dar, i když pod tímto darem spíše než schopnost hovořit v cizích řečech preferuje především schopnost dokázat pod vlivem vnuknutí srozumitelně promlouvat.²⁵³ Irenej z Lyonu o této události píše v souvislosti s původním zemědělským charakterem svátku, že tím *„Duch uváděl v jednotu vzdálená společenství a prvotiny ze všech národů přinášel Otcí.“*²⁵⁴

Tento dar, který Duch svatý také apoštolům dal, biblisté nejčastěji uvádějí v kontrastu s příběhem o stavbě Babylónské věže a zmatení jazyků.²⁵⁵ A právě schopnost mluvit v cizích řečech bývá vnímána jako překonání – smazání – starého hříchu a znouobnovení jednoty.²⁵⁶ Proto je mezi mešní texty z *vigilie*²⁵⁷ římskokatolického obřadu zařazen

²⁵¹ Sk 2,5-13.

²⁵² Srov. Kleisch, Kl.: *Skutky apoštolů*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 37.

²⁵³ Srov. 1K 14,1-25.

²⁵⁴ Srov. Irenej z Lyonu: *Proti bludným naukám*. Lib. 3,17, 1-3: SCh 34, 302-306. In: *Denní modlitba církve II. Doba postní a velikonoční*. 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005, s. 894.

²⁵⁵ Srov. Gn 11,1-9.

²⁵⁶ Srov. *Slovník biblické kultury*. 1. vyd., Ewa edition, Praha 1992, s. 218.

²⁵⁷ Vigilie – z lat. *vigilia* – bdění, hlídka; v liturgii se tak označují obřady po západu slunce, které náleží k již nadcházející mu dni (slavnosti).

i příběh o stavbě věže a při mši ve dne se pak čte novozákonní vyprávění ze Skutků apoštolů.

Na základě textu nelze spolehlivě odpovědět na to, co je myšleno pod obratem „zbožní mužové z každého národa pod nebem“ (Sk 2,5) – mohou to být tehdejší Židé z diaspory, kteří z náboženského zájmu, očekávajíc mesiáše, chtěli strávit večer v Jeruzalémě, nebo obecně „mnozí“ ze všech národů země, kteří přišli jako poutníci na svátky.²⁵⁸

Ve výčtu národů, které apoštolům rozuměly, jsou uvedeni jak židé od narození (Sk 2,5) tak i proselyté, tedy konvertité z pohanství (Sk 2,11). Tím se nenápadně dozvídáme, že prvotní církev nepovstala z „misijní činnosti“, ale i přímo z domu izraelského.²⁵⁹ Nicméně Josef Kürzinger poukazuje na fakt, že tento seznam je třeba brát jen jako jakýsi „literární dodatek“, ve kterém se mísí zeměpisné názvy se jmény národů, Judea se náhle objevuje mezi Mezopotámií a Kappadokií. Pisatel Skutků apoštolských chtěl prostě představit mnohotvárnost svědků Letnic, poukázat tak na jazykově-posluchačský zázrak.²⁶⁰

3.4.2 Nová církev

K seslání Ducha Svatého došlo padesát dní po Ježíšově zmrtvýchvstání, desátý den po Nanebevstoupení (viz. kapitola 3.1.1), před kterým Ježíš apoštolům přislíbil: „dostanete sílu Ducha svatého, který na vás sestoupí a budete mi svědky v Jeruzalémě a v celém Judsku, Samařsku a až na sám konec země.“²⁶¹ A v Janově evangeliu Je-

²⁵⁸ Srov. Kürzinger, J.: *Die Apostelgesichte. Teil 1.* 1. vyd., Patmos, Düsseldorf 1965, s. 52.

²⁵⁹ Srov. Kleisch, Kl.: *Skutky apoštolů...*, s. 37.

²⁶⁰ Srov. Kürzinger, J.: *Die Apostelgesichte. Teil 1.* 1. vyd., Patmos, Düsseldorf 1965, s. 53.

²⁶¹ Sk 1,8.

žíš ještě za svého života přislíbil apoštolům Přímluvce: „*Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy.*“²⁶²

Pro křesťany je tento úsek Nového zákona důležitý, protože je pokládán za jednu z klíčových chvil založení (nové) církve. Sosláním Ducha svatého došlo k radikální proměně – růstu – církve. Duch svatý je ten, kdo oživuje a vede Kristovu církev.²⁶³ Druhý vatikánský koncil praví, že o Letnicích se „*církev ukázala světu*“²⁶⁴. Z toho důvodu lze Letnice označit za „*narozeniny církve*“.²⁶⁵

V kontextu židovské tradice je převratné, že apoštolové naplnění Duchem svatým se ve své činnosti nemají omezit pouze na „vyvolený národ“, ale mají se vydat ke všem „*až na sám konec světa*“, jakkoli tomu zpočátku sami nechtěli uvěřit. Celý problém se vyostřuje v desáté kapitole v souvislosti se křtem pohana Kornélia, kde se píše: „*Ještě když Petr mluvil, sestoupil Duch svatý na všechny, kteří tu řeč slyšeli. Bratři židovského původu, kteří přišli s Petrem, žasli, že i pohanům byl dán dar Ducha svatého. (...) Tu Petr prohlásil: ‚Kdo může zabránit, aby byli vodou pokřtěni ti, kteří přijali Ducha svatého jako my?‘*“²⁶⁶ Zde je důležitý moment: Pohané dostali Ducha svatého ještě před křtem, nota bene před obřezáním!²⁶⁷ Stalo se tak proto, aby Židé zakořenění v Zákoně měli nějaké teologické zdůvodnění pro nově nastalou situaci.²⁶⁸

²⁶² **J 16,13a.**

²⁶³ Srov. **Kleisch, Kl.:** *Skutky apoštolů*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 37-38.

²⁶⁴ Srov. **SC 6.**

²⁶⁵ Srov. **Watts, A. W.:** *Mýtus a rituál v křesťanství*. 1. vyd., Nakladatelství Tomáše Janečka ve spolupráci s nakladatelstvím Pragma, Brno a Praha 1995, s. 165.

²⁶⁶ **Sk 10,44n.46bn.**

²⁶⁷ Srov. *Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. Uspořádal **Bogner, V.** aj. Česká liturgická komise, Praha 1989, s. 405.

²⁶⁸ Srov. **Kleisch, Kl.:** *Skutky apoštolů...*, s. 74.

Význam Ducha svatého (který bývá považován za jednu z Božích osob v Boží Trojici, jež se právě o Letnicích zjevila)²⁶⁹ tkví v tom, že ti, kteří ho přijali, vytvořili nové společenství bratrské lásky.²⁷⁰ Duch svatý je tak podstatou církve – bez něj by nemohla existovat.²⁷¹ Celá událost naplnění Duchem vychází z knihy proroka Joela, který slibuje, že na konci časů, poté, co se Izrael obrátí zpět k Hospodinu,²⁷² na všechny (i na otroky) bude vylit Hospodinův duch:

*„I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo. Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat, vaši starci budou mít sny. Vaši jinoši budou mít prorocká vidění. Rovněž na otroky a otrokyně vyleji v oněch dnech svého ducha. Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy: krev a oheň a sloupy dýmu.“*²⁷³ Tento starozákonní úsek ihned po přijetí Ducha opakuje ve Skutcích apoštolů i Petr jako vysvětlení toho, co se událo.²⁷⁴ Jedná se o první veřejnou řeč – první zvěstování evangelia světu!²⁷⁵

Proto jsou Letnice okamžikem, o kterém někteří lidé říkají, že je to chvíle seslání „*nového Zákona*“.²⁷⁶

²⁶⁹ Srov. **KKC 732**.

²⁷⁰ Srov. **Sk 2,37-47**.

Srov. **Slovník biblické teologie**. Sestavil X. Léon-Dufour. Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1991, s. 199.

²⁷¹ Srov. **Cinek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II*. Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 362-3.

²⁷² Srov. **Jl 2,12-17**.

²⁷³ **Jl 3,1-3 [2,28-30]**.

²⁷⁴ Srov. **Sk 2,17-21**.

²⁷⁵ Srov. **Brown, R.E.:** *Duch svätý na Turíce. Eseje o liturgických čítaniach zo Skutkov apoštolov a z Evangelia podľa Jána*. Dobrá kniha, s. 16.

²⁷⁶ Srov. **Slovník biblické teologie**. Sestavil X. Léon-Dufour. Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1991, s.199.

3.4.3 Duch těšitel a jeho dary

Duch svatý „probouzí život dřímající v seménku, vábí k vzrůstu a květu. Oheň šlehající ze slunce má i svoji krásu! Zalévá lesy zářivou zelení a luhy pestrými květy. Od něho má všechno v přírodě svoji nádeheru a lesk.“²⁷⁷

Ve Starém zákoně se o *Duchu Božím* píše vždy v souvislosti s (netrestající) Boží přítomností.²⁷⁸ Podobně je vnímán i křesťanstvím, které ho považuje za třetí Božskou osobu, a je pozoruhodné, kolika tituly jej oslavuje. Můžeme se setkat s Duchem *posvětitelem, oživujícím, světitelem (světlem), inspirátorem*²⁷⁹, *utěšitelem (paraklétem), ohněm, holubicí*,²⁸⁰ *Duchem zaslíbení, Duchem adoptivního synovství, Kristovým, Páně, Božím nebo slávy*.²⁸¹

Přímluvná modlitba svatodušní neděle v *Agendě českobratrské církve evangelické* dále píše, že Duch svatý je *Duchem pravdy, Duchem nového života, jednoty, svědectví, moudrosti*.²⁸² Na svatodušní pondělí pak dále rozšiřuje o tituly *Ducha Stvořitele, Ducha Rádce* a pokračuje s označením *pomoci Nejvyššího, světla Otcova, Duchu věčného úradku Božího*.²⁸³

²⁷⁷ **Cínek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II.* Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 361.

²⁷⁸ Srov. **Lochman, J.M.:** *O smyslu křesťanských svátků. Meditace o Vánocích, Velikonocích a Letnicích.* 1.vyd., Vyšehrad 1997, s. 73.

²⁷⁹ Z latinského *in-spiro*, což bývá překládáno jako *vdechují*.

²⁸⁰ Srov. **Špidlík, T.:** *Znáš Ducha svatého?* 1. vyd., Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 1998, s. 70.

²⁸¹ Srov. **KKC 693** citující novozákonní tituly.

²⁸² **Smolík, J. aj.:** *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý.* 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 187-189

²⁸³ **Smolík, J. aj.:** *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý.* 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 190-191.

V souvislosti s původním zemědělským charakterem Letnic působí zajímavě vlastnosti, které o Duchu uvádí František Cinek, a sice, že „osvěžuje, očišťuje, oživuje a zúrodňuje.“²⁸⁴ V symbolické rovině je pro Ducha svatého charakteristická *voda, pomazání, oheň, oblak a světlo, pečeť, ruka, prst a holubice.*²⁸⁵

Agenda českobratrské církve evangelické v úvodní modlitbě svatodušní neděle píše, že Bůh „svým Duchem způsobuje, že se rozpomínáme na spásu všeho světa v Ježíši ukřižovaném a radostně ho zvěstujeme všem,“ že nás tak Bůh „uvádí do svědectví proroků a apoštolů v Písmě a zachovává památku Kristovy večeře,“ že skrze Ducha „povolává kazatele, vyznavače i učedníky, zachovává v jednotě lid rozptýlený po tváři země, vzbuzuje v církvi dar prorockého slova, potěšováním napomínání i uzdravování, posílá i dnes své svědky mezi všechny národy, aby křtili ty, kdo uvěří.“²⁸⁶

Křesťan má od Ducha svatého získávat sílu prostřednictvím darů, které Duch svatý udílí.²⁸⁷ Katolická církev jich vyjmenovává sedm: *dar moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, zbožnosti a bázně Boží.*²⁸⁸ Prostřednictvím těchto darů mají v člověku růst plody, jimiž je *láska, radost, pokoj, trpělivost, shovívavost, vlídnost, dobrotu, mírnost, věrnost, tičnost, zdrženlivost a čistota.*²⁸⁹

V souvislosti s dary Ducha svatého se často hovoří i o daru promlouvat cizími jazyky bez předchozího studia. Dokladem toho je již samotný okamžik v den Letnic, kdy začali apoštolové pod vlivem Ducha

²⁸⁴ Cinek, Fr.: *Mše svatá v rámci liturgického roku...díl II...*, s. 359.

²⁸⁵ Srov. **KKC 694-701.**

²⁸⁶ Smolík, J. aj.: *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý.*

1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 186.

²⁸⁷ Srov. **KKC 1830.**

²⁸⁸ Srov. **KKC 1831.**

²⁸⁹ Srov. **KKC 1832**, vycházející z devíti plodů, jak je vyjmenovává apoštol Pavel v **Gal 5,22n.**

svatého hovořit v jazycích (*xenolalie*).²⁹⁰ Zvláště dnes se pak spíše můžeme setkat s takzvanou *glosolalií*²⁹¹. Již apoštol Pavel v prvním listu do Korinta uvádí, že ten, kdo obdržel tento dar, „*nemluví k lidem, nýbrž k Bohu, a nikdo mu nerozumí. (...) Mluví k užitku svému.*“²⁹² Dnes tento dar bývá poměrně častý v různých charismatických²⁹³ a *letničních* společenstvích a u nových náboženských směrů (sekt).²⁹⁴

Ohledně úcty k Duchu svatému můžeme v Bibli narazit na zvláštní věc. Dozvídáme se, že všechny hříchy mohou být odpuštěny – i rouhání proti Synu, avšak rouhání proti Duchu svatému odpuštěno být nemůže a vede ke smrti.²⁹⁵

3.5 Současná situace křesťanských Letnic

„*Bohoslužba svatodušní je vroucím chorálem na oslavu třetí božské osoby a jejího tajuplného působení na zemi, obmyté vykupitelskou krví.*“²⁹⁶ Tak jako si Židé o Letnicích při své liturgii připomínají darování Tóry, církev se připravuje na seslání Ducha svatého. Přípravy začaly již o Nanebevstoupení Páně (viz. kapitola 3.1.3) a vrcholí svatodušní nedělí.

²⁹⁰ Extatické mluvení cizím (existujícím) jazykem ve vytržení – došlo k ní o Letnicích v Jeruzalémě při seslání Ducha svatého.

Srov. **Sk 2,4.8-11.**

²⁹¹ Extatické mluvení neartikulovaným jazykem ve vytržení.

²⁹² **1 K 14,2-4.**

²⁹³ Charisma – zvláštní dar (z řeckého χάρις, ιτος ή – milost, laskavost) – např. uzdravovat, prorokovat, vymítat demony...

²⁹⁴ Srov. **Kleisch, Kl.:** *Skutky apoštolů*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, s. 37.

Srov. **Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích (díl 2)**. 1.vyd., Nakladatelský dům OP, Praha 1996, s. 53.

²⁹⁵ Srov. **Mk 3,28-30; Mt 12,31n; Lk 12,10; 1J 5,16.**

²⁹⁶ **Cinec, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II*. Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 358.

Ačkoli jsou křesťané na celém světě („až na časový posun“) ve slavení jednotní, přesto je zde drobné specifikum v časovém vymezení slavností. Slavnosti sice končí nocí – (*druhými nešporami*, avšak začínají již večer předešlého dne. Obřady tohoto večera jsou označovány jako *vigilie* slavnosti (patřily by sem například *první nešpory*). Proto křesťanské slavnosti trvají vlastně déle než dvacet čtyři hodin, ale stejně se slaví „pouze“ jeden den.

A tak i Letnice, protože se jedná o (velmi významný) svátek, mají svoji *vigilii*, která má i svůj vlastní *mešní formulář*.²⁹⁷ O této praxi máme doklady již ze čtvrtého století, kdy akvitánská poutnice Eterie v zápiscích o svých cestách po Svaté zemi uvádí, že Letnice měly *vigilii* a v den slavnosti se konaly tři bohoslužby – na Kalvárii, na Siónu (ve večeradle) a na hoře Olivetské na památku Ježíšova umučení, naplnění Duchem a Nanebevstoupení.²⁹⁸

3.5.1 Svatodušní vigilie

Bylo napsáno, že obřady *vigilie* nejsou v katolické liturgii ničím výjimečným. Avšak v čem se právě svatodušní (a velikonoční) *vigilie* liší od těch ostatních, je její „bohatství“, protože tyto *vigilie* prolamují zaběhnutý mešní řád. Bylo napsáno, že bohoslužba slova mívá o slavnostech kromě evangelia a žalmu dvě biblická čtení, avšak pro obřady těchto *vigilií* je připraveno více perikop (celkem pět k volnému výbě-

²⁹⁷ Vlastní liturgické texty.

²⁹⁸ Srov. *Misál latinsko-slovenský*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1952, s. 610.

ru).²⁹⁹ Důvodem je touha setrvat dle příkladu apoštolů a Ježíšovy matky Marie v bdělosti a očekávat Ducha svatého.³⁰⁰

Kromě jednoho novozákonního čtení (z listu apoštola Pavla Římanům o tom, jak pomáhá Duch), které je povinné, jsou dána k výběru čtyři starozákonní čtení. První z nich vypráví o stavbě Babylónské věže a zmatení jazyků z knihy *Genesis*,³⁰¹ druhé čtení je stejně jako v židovském ritu o okolnostech uzavření smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem z knihy *Exodus*.³⁰² Dále se může číst úsek z Ezechielova proroctví o tom, jak Hospodin probudí k životu kosti mrtvých a vloží do nich ducha,³⁰³ nebo číst Jóelovo proroctví o vylití ducha na všechny.³⁰⁴ Janovo evangelium tlumočí Ježíšova slova, že z jeho nitra vytrysknou proudy vody, což evangelista vykládá, že je tím myšlen Duch.³⁰⁵

Mešní modlitby vyjadřují touhu po seslání Ducha svatého (vstupní modlitby): „*Všemohoucí, věčný Bože, ty nám dáváš každoročně v období padesáti dnů znovu prožívat uskutečnění a naplnění velkonočního díla naší spásy; nepřestávej sesílat dary svého svatého Ducha, aby tě lidé všech národů a jazyků společně chválili a oslavovali.*“³⁰⁶ nebo: „*Prosíme tě, všemohoucí Bože, ať na nás spočine světlo tvé slávy; upevni svým svatým Duchem a naplň bohatstvím jeho darů všechny, kdo se působením tvé milosti narodili k věčnému životu.*“ A modlitba na dary: „*Prosíme tě, Bože, ať sestoupí na tyto dary požehnání tvého Ducha, aby byla tvá církev skrze ně naplněna tvou láskou a vydávala světu svědectví, že je povolán ke spáse.*“ Modlitba po přijímání užívá ve svém jazyku motiv ohně: „*Stůj při nás Bože, a dej, ať nás toto přijí-*

²⁹⁹ Původně bylo čtení dvanáct – srov. *Misál latinsko-slovenský*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1952, s. 611.

³⁰⁰ Srov. *Liturgický kalendář na rok 2004/2005*. Sestavil H.Fritsch. Kato­lický týdeník, Praha 2004, s. 90.

³⁰¹ Srov. **Gn 11,1-9**.

³⁰² Srov. **Ex 19,3-8a.16-20b**.

³⁰³ Srov. **Ez 37,1-14**.

³⁰⁴ Srov. **Jl 3,1-5**.

³⁰⁵ Srov. **J 7,37-39**.

³⁰⁶ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 321.

*mání posilní, abychom planuli ohněm Ducha svatého jako apoštolové o Letnicích.*³⁰⁷

V souvislosti s Letnicemi se pojí starobylý zvyk křtít právě o vigílii svatodušní ty, kteří se – například ze zdravotních důvodů – nemohli nechat pokřtít o velikonoční vigílii (která je křtění vyhrazena především).³⁰⁸ Symbolika udělování křtu má se symboly Ducha svatého mnoho společného – vodu, mazání olejem, vkládání rukou.³⁰⁹ A nesmíme zapomenout na to, že i při Ježíšově křtu na něj sestoupil Duch v podobě holubice.³¹⁰

3.5.2 Hod Boží Svatodušní

Při mši v den slavnosti už je průběh bohoslužby slova „standardní“. V opozici k rozptýlení lidu v důsledku zmatení jazyků se ve vstupní modlitbě uvádí: *„Bože, ty shromažďuješ svou církev ze všech národů a posvěcuješ ji svým svatým Duchem; sesílej hojnost jeho darů celému světu a společenství věřících provázej působením své milosti jako na počátku, když se začalo šířit tvé evangelium.*“³¹¹

Jako první čtení je zařazen text z druhé kapitoly Skutků apoštolů o seslání Ducha svatého (viz. kapitola 3.2).³¹² V souvislosti se sesláním Tóry poukazuje Adolf Adam na skutečnost, že v důsledku událostí, které apoštolové prožili, se křesťané stali *„novým národem smlouvy.*“³¹³

³⁰⁷ *Český misál.* Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 322.

³⁰⁸ Srov. *Misál latinsko-slovenský.* Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1952, s.610.

³⁰⁹ Srov. **Cinek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II.* Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 335.

³¹⁰ Srov. **Mk 1,10; Mt 3,16; L 3,21n; J 1,32n.**

³¹¹ *Český misál.* Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 323.

³¹² Srov. **Sk 2,1-11.**

³¹³ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 94.

V žalmu 104, který byl předepsán také již pro vigílii, se zpívá, že Hospodin tvoří sesláním svého ducha, a tak obnovuje tvář země.³¹⁴

Druhé čtení je z prvního listu apoštola Pavla do Korintu, ve kterém píše, že přestože se ve světě setkáváme s rozmanitostí, je pouze jeden Duch, který to všechno působí.³¹⁵ Duch svatý je tedy hybnou silou církve.³¹⁶

Po druhém čtení následuje svatodušní sekvence *Svatý Duchu, sestup k nám!*³¹⁷ - někdy také bývá nazývána „zlatou sekvencí.“³¹⁸ „Je to úpěnlivá píseň touhy po darech božského Utěšitele.“³¹⁹ Evangelium je od apoštola Jana, které vypráví o tom, jak se zmrtvýchvstalý Ježíš zjevil učedníkům, dechl na ně a vyslal je do světa.³²⁰

Modlitba na dary v sobě odráží příslib Přímluvce:³²¹ „*Prosíme tě, Bože, kéž nás slíbený Duch svatý naučí spojovat náš život s Kristovou obětí a uvede nás do celé pravdy.*“³²² Preface oznamuje, že velikonoční tajemství vrcholí sesláním Ducha svatého: „*V pravdě je důstojné a spravedlivé, dobré a spasitelné, svatý Otče, všemohoucí věčný Bože, abychom ti vždycky a všude vzdávali díky. Neboť tys o Letnicích dovršil dílo našeho vykoupení, a těm, kteří se v Kristu stali tvými syny, sesíláš svého Ducha. V něm dáváš své církvi život, a vněm tě lidé nacházejí, v něm tě vyznávají všechny národy a jazyky. A tak se ve světě šíří radost ze vzkříšení, a celý vesmír a mocné zástupy andělů zpívají píseň*

³¹⁴ Srov. příloha VII.

³¹⁵ Srov. **1K 12,3b-7.12-13.**

³¹⁶ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 94.

³¹⁷ Veni, Sancte Spiritus. Za autora je pokládán papež Inocenc III. (†1216), nebo arcibiskup Stephan Langton z Canterbury (†1228).

³¹⁸ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 94.

³¹⁹ **Cínek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II.* Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 371.

³²⁰ Srov. **J 20,19-23.**

³²¹ **J 16,13a.**

³²² *Český misál.* Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 323.

o tvé slávě a bez ustání volají: Svatý, Svatý, Svatý...³²³ Modlitba po přijímání se k Bohu obrací s prosbou o rozmnožení milosti Ducha svatého: „Bože, ty štědře rozdáváš církvi své dary; dej církvi své dary; dej, ať to, co jsme od tebe přijali, nepřijde naší vinou nazmar, aby v nás milost Ducha svatého neustále rostla a duchovní pokrm aby nám prospíval k dosažení spásy.“³²⁴

Modlitba po přijímání v Českobratrské církvi evangelické vyzývá Ducha svatého jako Pána všeho: „Duchu svatý, který vládneš nade všemi mocnostmi nebe a země, ty jsi nás mocí lásky všemohoucího Otce a trpělivostí lásky Kristovy tak bohatě obdaroval, že jsme už nyní, ve všem našem soužení, smrtelnosti a rozdělenosti mohli prožívat věci nevyslovitelně nové. Ty sám jsi nás k nim pozval, ty sám jsi je rozdělaval a dával. Cos nám vložil do úst a cos nám dal ochutnat, co jsme směli přijmout pro svá smrtelná těla, dej ať umíme sdílet se všemi, ke kterým nás posíláš. Zůstávej při nás svou mocí, ať v tobě sjednocení skrze Krista, našeho Pána, směle Otce vyznáváme v tomto věku, a jednou se všemi vyznavači Kristovými se v tobě, Otci i Synu, zbaveni všech úzkostí, radujeme bez konce.“³²⁵

V tento den je v římskokatolickém obřadu vhodné věřícím udělit slavnostní svatodušní požehnání: „Bůh, otec světél, osvítil učedníky Páně působením Utěšitele, Ducha svatého: ať i vás zahrne dary svého Ducha a naplní vás svým požehnáním. (Amen.) Ať oheň Ducha svatého očistí vaše srdce a prozáří je jasem svého světla. (Amen.) Ať Duch pravdy, který různé národy sjednocuje ve víře, dovede také vás cestou víry k plnému poznání Boha. (Amen.)“³²⁶ Stejně jako o velikonočním

³²³ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 324.

³²⁴ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 324.

³²⁵ **Smolík, J.** aj.: *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý*.

1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 201.

³²⁶ Srov. *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 479.

oktávu i dnes při závěrečném propuštění jáhen nebo kněz propouští lid zpěvem s trojím zvoláním aleluja.³²⁷

Aby ničím nebyl pokažen slavnostní a radostný ráz, není v tento den dovoleno sloužit pohřební mši. Hodem svatodušním končí doba velikonoční (velikonoční svíce *paškál* se po skončení odnese od oltáře ke křtitelnici a po zbytek roku se zapaluje pouze při příležitosti křtu nebo pohřbu).³²⁸

Na znamení ohnivých jazyků má celebrant červené roucho – takto to vyložil už papež Inocenc III. (†1216). Nicméně se nejspíš jedná o relikvii vnímání svátku jako izolovaného. Je otázkou, zda by nebylo vhodnější, aby i v tento den bylo roucho bílé jako po celou dobu velikonoční.³²⁹

Spiritualita svatodušních svátků v pravoslaví je více spjata se starším židovským obsahem (s připomínkou darování zákona). To byl i kolorit Letnic prvotní církve.³³⁰ V trishagionu³³¹ je Duch svatý oslavován v těsném spojení s Nejsvětější Trojicí: „*Viděli jsme pravé světlo, přijali jsme nebeského Ducha, našli jsme pravou víru. Klaněme se nerozdílné Trojici, protože ta nás zachránila! Pojdte, lidé, a pokloňte se Bohu ve třech osobách, Synu v Otcí, spolu s Duchem svatým. Vždyť ještě před stvořením času zplodil Otec Syna, stejně věčného a spolu s ním kralujícího, a Duch svatý byl v Otcí oslaven spolu se Synem: Jediná síla, jediná podstata, jediné božství! Jemu se klaníme a všichni*

³²⁷ Srov. *Liturgický kalendář na rok 2004/2005*. Sestavil H. Fritsch. Katolický týdeník, Praha 2004, s. 90.

³²⁸ Srov. *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 324.

³²⁹ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 95.

³³⁰ Srov. **Maltzew, Al.:** *Die ostkirchlichen liturgischen Texte. Band VII. Fasten- und Blumentradition (nebst den Sonntagsliedern des Oktoichos der Orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes)*. Verlagsatelier Michael Pfeifer, Aschaffenburg 2005, s. 873nn.

³³¹ Trishagion – řec. výraz znamenající „třikrát svatý“; jde o trojí zvolání: „Bože svatý, svatý a silný, svatý a nesmrtelný,“ které se ve východní eucha-

*říkáme: SVATÝ BOŽE, ty jsi stvořil svět skrze Syna a se spolupůsobením svatého Ducha; SVATÝ SILNÝ, skrze tebe jsme poznali Otce a skrze tebe vstoupil do světa Duch svatý; SVATÝ NESMRTELNÝ, Duchu Utěšující, který z Otce vycházíš a v Synu spočíváš: Svatá Trojice, sláva tobě!*³³²

Zajímavostí pravoslavné liturgie je, že pro tento den zvolila také známý devatenáctý žalm – „Nebesa vypravují o Boží slávě...“.

3.5.3 Svatodušní pondělí a oktáv

V minulosti nedělí svatodušní začínal svatodušní oktáv a jako prodloužení neděle se slavilo zejména svatodušní pondělí, ke kterému se pojily zejména lidové zvyky.³³³ Liturgická reforma Druhého vatikánského koncilu ale od této praxe upustila, neboť se tím znejasňoval konec padesátidenní doby velikonoční. Usiluje se tak o to, aby nezaniklo sepětí slavnosti s Velikonocemi.³³⁴ Dokladem toho je například již citovaná vstupní modlitba vigilie, kde se praví, že v uplynulých padesáti dnech církev „znovuprožívala uskutečnění a naplnění velikonočního díla spásy“³³⁵ nebo svatodušní preface sdělující, že o Letnicích bylo dovršeno naše vykoupení. „...a těm, kteří se v Kristu stali tvými syny, sesíláš svého svatého Ducha. V něm dáváš své církvi život, v něm tě

ristické liturgii umisťuje obvykle na začátek bohoslužby slova; text pochází z Iz 6,3.

³³² Maltzew, Al.: *Die ostkirchlichen liturgischen Texte. Band VII. Fasten- und Blumentradition (nebst den Sonntagsliedern des Oktoichos der Orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes)*. Verlagsatelier Michael Pfeifer, Aschaffenburg 2005, s. 876-7.

³³³ Srov. Langhammerová, J.: *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 129-130.

Je zde patrná paralela i s Velikonocemi, kdy neděle je dnem církevního slavení a pondělí dnem „pomlázky“.

³³⁴ Srov. Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*.

1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 93.

³³⁵ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 321.

*lidé nacházejí, v něm tě vyznávají všechny národy a jazyky. A tak se šíří radost ze vzkříšení...*³³⁶

Přesto v zemích, kde je svatodušní pondělí státním svátkem, latinský misál doporučuje slavit mši svatou ke cti Ducha svatého – buď znovu užít mešních textů ze svatodušní mše, nebo užít formulářů k votivní mši k Duchu svatému. „*Německý misál nad to obsahuje novou votivní mši, jež se šťastným způsobem vyrovnává s tematikou církve. Ta vychází z rány boku obětovaného Pána jako dílo Ducha svatého (modlitba nad dary). A je to Duch, kdo povolává také pohany a kdo zavazuje všechny věřící, aby vydávali svědectví Kristu, a dává jim k tomu sílu (čtení a mezizpěvy).*“³³⁷ Ostatně i *Agenda českobratrské církve evangelické*³³⁸ stejně jako pravoslavná tradice ve svých textech pamatuje na svatodušní pondělí.³³⁹

3.5.4 Biřmování

Patří-li k Velikonocím (kromě mše svaté) křestní bohoslužba, Letnice jsou pak svátkem, při kterém je z celého liturgického roku nej-
příhodnější udílet v katolické církvi svátost³⁴⁰ posílení ve víře, tedy biř-
mování. „*Svátost biřmování, která vtiskuje nezrušitelné znamení a kte-*

³³⁶ *Český misál*. Česká liturgická komise, Praha 1983, s. 324.

³³⁷ Srov. **Adam, A.:** *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, s. 94.

³³⁸ Srov. **Smolík, J. aj.:** *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý*. 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, s. 189-192.

³³⁹ Srov. **Maltzew, Al.:** *Die ostkirchlichen liturgischen Texte. Band VII. Fasten- und Blumentradition (nebst den Sonntagsliedern des Oktoichos der Orthodox-katholischen Kirche des Morgenlandes)*. Verlagsatelier Michael Pfeifer, Aschaffenburg 2005, s. 936-942.

Srov. **Novák, Ant. J.:** *Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve*. 2. vyd., Pravoslavná církev v Československu, Praha 1951, s. 516-518.

³⁴⁰ Svátost – obřad, jímž se slovy a symbolickými úkony poskytuje milost; v katolické církvi jich je sedm (křest, biřmování, eucharistie, svátost smíření, nemocných, manželství, kněžství).

rou jsou pokřtění dále uváděni do křesťanského života, jsou obohaceni darem Ducha svatého a dokonaleji spojeni s církví, posiluje pokřtěné a přísněji zavazuje, aby slovem i skutkem vydávali svědectví Kristu a šířili a hájili víru.³⁴¹

„Biřmování je svátostí dosvědčení víry, a to především prostřednictvím prostého skutku života přede všemi slovy, a proto je svátostí posláním.“³⁴² Svátost biřmování se udílí pomazáním olejem křížma na čelo, čímž se zdůrazňuje udělení darů Ducha svatého.³⁴³

Budeme-li hledat biblický základ této svátosti, odpovědí nám může být osmá kapitola Skutků apoštolských: „Když apoštolové v Jeruzalémě uslyšeli, že v Samařsku přijali Boží slovo, poslali k nim Petra a Jana. Oni tam přišli a modlili se za ně, aby také jim byl dán Duch svatý, neboť ještě na nikoho z nich neseštopil; byli jen pokřtěni ve jméno Pána Ježíše. Petr a Jan tedy na ně vložili ruce a oni přijali Ducha svatého.“³⁴⁴

Devatenáctá kapitola líčí, jak se Pavel v Efesu setkal s „nějakými učedníky“ a zeptal se jich, zda poté, co uvěřili, přijali Ducha svatého. Když mu odpověděli, že ne, vložil na ně ruce a hned na ně sestoupil Duch svatý „a oni mluvili v prorockém vytržení.“³⁴⁵ Z toho je patrné, že svátost biřmování svým charakterem souvisí se svátostí křtu – Karl Rahner píše, že dar Ducha od křtu se biřmováním „zmnoží a zesílí a je specifikován pro zcela určité úkoly křesťana při posilování jeho víry ke svědectví před světem.“³⁴⁶

³⁴¹ CIC 879 §1.

³⁴² Rahner, K.: *O svátostech v církvi. Meditace*. 1. vyd., Skriptum, Praha 1993, s. 55.

³⁴³ Srov. KKC 1289.

³⁴⁴ Sk 8,14-17.

³⁴⁵ Sk 19,1-7.

³⁴⁶ Rahner, K.: *O svátostech v církvi. Meditace*. 1. vyd., Skriptum, Praha 1993, s. 48-9.

Tuto svátost lze přijmout pouze jednou za život a biřmovanec by měl být ve věku, kdy již dokáže na patřičné úrovni používat rozum.³⁴⁷ Biřmování je tedy de facto přechodovým rituálem doprovázejícím nabytí dospělosti. Zejména pro biřmovance, kteří byli pokřtěni jako malé děti, je vlastně přijetí této svátosti druhým křtem, pro který se ale rozhodli sami ze své vůle (tentokrát si již sami volí nové jméno³⁴⁸ a kmotra, který by je měl na jejich duchovní cestě doprovázet), proto je součástí obřadů i vyznání víry a obnova křestních slibů.³⁴⁹ Ve východních církvích je tato svátost přidružena ke křtu a kněz ji na znamení zpečetění jeho přijetí do křesťanské obce udílí i malému dítěti.³⁵⁰

Udělování této svátosti je vyhrazeno pouze biskupům. Kněz ji může udělit pouze s biskupovým svolením, a to pouze v případě, že biřmování bezprostředně předcházet křest, nebo v nebezpečí smrti.³⁵¹

³⁴⁷ Srov. **CIC 889.**

³⁴⁸ Důsledkem biřmování je český král Václav IV. v povědomí spíše znám jako Karel IV.

³⁴⁹ Srov. **KKC 1289.**

³⁵⁰ Srov. **Neuner, P.:** *Ekumenická teologie*. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2001, s. 191.

³⁵¹ Srov. **CIC 882; 883.**

4 ZÁVĚR

V úvodu bylo napsáno, že *Letnice v judaismu a křesťanství nejsou identické svátky; v lecčems se diametrálně liší, v mnohém však společné kořeny nezapřou*. To už bylo doloženo padesátidenním obdobím před Letnicemi. Židé na seslání Tóry čekají ve zkroušenosti, křesťané se při očekávání darů Ducha svatého veselí. Dlužno ale dodat, že křesťané si už půst (sice jenom čtyřicetidenní) odbyli již jako přípravu na Velikonoce. Z hlediska duchovního i praktického prožívání nebyl tento půst nijak zvlášť odlišný od toho židovského. Vysvětlení je nasnadě: správné prožití připomínky nejvýznamnější události si žádá náležitou přípravu. Je-li pro Židy nejdůležitější Tóra, je třeba se připravit právě na památku jejího přijetí, je-li pro křesťany nejdůležitější Ježíšova smrt a zmrtvýchvstání, je třeba se připravit právě na památku těchto událostí.

K zajímavému posunu dochází v jednom detailu vnější praxe postu. Zatímco judaismus se drží tradice se při postění „zanedbávat“, křesťany evangelium vybízí spíše k opaku.³⁵² Dále oba náboženské směry buď nevidí rádi nebo úplně vylučují sňatky v dobách postu. Je ale pozoruhodné, že současný zvyk, který je živý a rozšířený i v Českých zemích, neslat svatby v měsíci květnu³⁵³, se v podstatě časově kryje s obdobím omeru. Julius Landsberger z Darmstadtu vidí původ tohoto zvyku v antickém Římě, kde byl květen měsícem *Lemurie*, měsícem, kdy se vracely duše zesnulých, aby rušily klid živých. A tak nebylo žádoucí si nechat těmito duchy pokazit svatební veselí.³⁵⁴ Dnes bývá tento zvyk vysvětlován prozaičtěji: „*Děti počaté v květnu, po*

³⁵²Srov. **Mt 6,17**.

³⁵³ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 119.

³⁵⁴ Srov. *Encyclopaedia Judaica. Volume 12*. Jerusalema 90254, s. 1389.

*svatbě, by se narodily uprostřed zimy, což kdysi nebyl ideální čas pro jejich přežití.*³⁵⁵

Je také pozoruhodné, že k jednomu z židovských zvyků doby počítání omeru patří navštěvování hřbitovů. Křesťané na zesnulé vzpomínají na podzim, na „dušičky“ – 2.listopadu. O zavedení této památky se zasloužilo Clunyjské hnutí,³⁵⁶ které tím však navázalo na starší pohanský zvyk – keltský svátek *Sam(h)ain*, při kterém přestávaly existovat hranice mezi živými a mrtvými.³⁵⁷ Avšak v českých zemích se na zemřelé vzpomínalo i v květnu (tedy v období odpovídajícím omeru!) při svátku „*manifest*“.³⁵⁸

Na první pohled by se čtenáři mohlo zdát, že je toho spíše více odlišného než společného. Ano, vnější formy liturgické praxe toho spolu skutečně příliš mnoho společného nemají (krom židovských základů v křesťanské eucharistické modlitbě).³⁵⁹ Obě světová náboženství sice čtou o Letnicích proroka Ezechiela, každé ale jiný úsek.³⁶⁰ To jsou však jen detaily...

Obě náboženské tradice jsou jednotné v tom podstatném: v první řadě v tom, že Letnice jsou padesát dní po Velikonocích a dále v toužebném očekávání na obdarování Tórou, potažmo obdarování Duchem svatým. Stejně tak se nedá přehlédnout, že tato událost je pro obě náboženství jakýmsi dovršením.³⁶¹ Zatímco Izraelity vede Hospo-

³⁵⁵ Langhammerová, J.: *Lidové zvyky*. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, s. 120.

³⁵⁶ Srov. Vondruška, Vl.: *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s. 74.

³⁵⁷ Srov. JL: *Samhain - začíná vlády tmy...* http://druidova.mysteria.cz/KELTSKY_ROK/Samhain-vlada_tmy.htm. 30. 7. 2005.

³⁵⁸ Srov. Vondruška, Vl.: *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, s. 74.

³⁵⁹ Srov. Kunetka, Fr.: *Židovské kořeny křesťanské anafory*. 1.vyd., Vydavatelství univerzity Palackého, Olomouc 1994.

³⁶⁰ V judaismu **Ez 1,1-3,13**; v křesťanství **Ez 37,1-14**.

³⁶¹ Srov. Franek, J.: *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii, a náboženstve*. 2. vyd., Archa, Bratislava 1993, s. 72.

din prostřednictvím Tóry, křesťana vede prostřednictvím Ducha svatého. Oboje – jak *Zákon* tak *Duch svatý* – jsou ve svých tradicích chápány jako zdroje života.³⁶² Také nelze přehlédnout skutečnost, že letniční události jsou de facto základním kamenem obou náboženství.

O to víc vyniká skutečnost, že dle biblických výpovědí jak uzavření Smlouvy, tak i naplnění Duchem bylo doprovázeno obdobnými projevy:³⁶³ hromem a blesky (je zajímavé, že Bible užívá spojení „lid pozoroval hřmění a blýskání“, nikoli *blýskání a hřmění*; jako možný výklad se nabízí, že se tím chce zdůraznit, že se Izraelité stali svědky něčeho, co bylo smysly těžko popsatelné),³⁶⁴ potažmo hukotem a ohnivými jazyky.³⁶⁵

Stejně tak je společná praxe nočního bdění a intenzivní přípravy na seslání, doprovázené čtením z Druhé knihy Mojžíšovy o okolnostech uzavření smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem,³⁶⁶ nebo že o Letnicích bývá zvykem provádět obřad *Bar Micva*, nebo udílet svátost bířmování.³⁶⁷ V obou případech se jedná o přechodový rituál na prahu dospělosti. Stejně tak je zajímavá paralela mezi délkou svátku v židovské diaspoře a zvykem držet svatodušní svátky po dva dny.³⁶⁸

Baur, B.: *Život ve světle liturgie. Liturgická rozjímání na každý den církevního roku. Svazek II. Doba předpostní, postní a velikonoční.* Sestry dominikánky, Broumov 1969, s. 270.

³⁶² Srov. **Di Sante, C.:** *Židovská modlitba.* 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s. 112.

Srov. **KKC 693.**

³⁶³ Srov. **Cinek, Fr.:** *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II.* Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, s. 357.

³⁶⁴ Srov. **Ex 20,18.**

³⁶⁵ Srov. **Sk2,2n.**

³⁶⁶ Srov. **Ex 19,3-8a.16-20b.**

³⁶⁷ Srov. **Baur, B.:** *Život ve světle liturgie. Liturgická rozjímání na každý den církevního roku. Svazek II. Doba předpostní, postní a velikonoční.* Sestry dominikánky, Broumov 1969, s. 270.

Srov. **Encyclopaedia Judaica. Volume 14.** Jerusalem 90254, s. 1321.

³⁶⁸ Srov. **Langhammerová, J.:** *Lidové zvyky.* 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, 344 str, s. 129.

Práce tedy čtenáři poskytuje vhled do doposavad poměrně málo probádané oblasti slavení Letnic. Odhaluje jejich zemědělský základ a dále zpracovává jejich biblickou tradici a všechno, co s ní souvisí, včetně současné liturgické praxe. Tuto část lze pokládat za její vyvrcholení. Proto byla liturgice věnována taková pozornost v první kapitole. Neznalému čtenáři by se mohlo zdát, že se práce orientuje pouze na římskokatolickou liturgii. To je však klamný dojem. Skutečnost je taková, obřady katolické církve jsou jasně kodifikovány, proto se s nimi při badatelské práci nejlépe pracuje. Ostatní denominace se většinou hlavně „nechávají vést Duchem“. Nicméně o Letnicích zpravidla volí stejná biblická čtení jako katolíci (především text o vylití Ducha).³⁶⁹

Je obecně známou věcí, že lidové (a náboženské) zvyky a tradice se z našich životů postupně vytrácejí. V tomto ohledu jde tato práce svým způsobem „proti proudu“. Sice si nekladla velkolepé cíle typu uvést „mrtvé zvyky“ opět v život, přesto ale svým zaměřením na zkoumání něčeho, co bychom mohli nazvat „kořeny“, snad poukázala a odhalila to, co bychom při troše dobré vůle mohli nazvat „zdrojem identity“.

Je-li tato práce z nějakého hlediska převratná, pak je to tím, že monotematicky sleduje svátky Letnice, které badateli nebývají často zpracovávány, a to navíc pod zorným úhlem dvou světových náboženství – judaismu a křesťanství – a tím se symbolicky pokouší budovat nové cesty a mosty. V souvislosti s tím Carmine Di Sante píše: *„Jestliže se však již skoncovalo s pohrdáním, neskoncovalo se s neznalostí, která byla a je jeho výsledkem a příčinou.“*³⁷⁰

Máme-li se zamyslet nad dalšími možnými cestami, o které by tato práce mohla být rozšířena, nabízí se možnost zpracovat obdobným způsobem i další části liturgického roku a tím ji zasadit do širšího kon-

³⁶⁹ Sk 2.

³⁷⁰ Di Sante, C.: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, s.219.

textu. Jinou alternativou by bylo dále pracovat s motivem Ducha svatého – ještě více zpracovat, jak působí v dnešním světě, zabývat se rozličnými letničními hnutími, případně by bylo zajisté možné provést hloubkový průzkum mezi rozličnými křesťanskými denominacemi, jak vnímají osobu Ducha svatého a jak prožívají slavení Letnic.

SUMMARY

Pentecost in Contemporary Practice – even an unscholarly reader would associate this term with the Judaic or Christian fetes which are held fifty days after Easter. The English name *Pentecost* itself conceals the Greek numeral for fifty. When closely examined, however, by its origins the issue of celebration of this fete appears to be an agricultural festivity. Even the nomenclature of this fete – late spring and early summer – reveals its nature. As early as at this point we have already touched upon one of the problems treated in this thesis, that is the determination of the date of the fete. While the Judaic calendar still follows the lunar phases and Pentecost thus falls on the sixth day of the month of *sivan*, the Christian calendar calculates the date of the fete with relation to Easter, the date of which is itself determined by the first full moon of spring. This thesis therefore deals in detail with Pentecost in Judaic and Christian traditions and with all that is connected herewith. This thesis presents biblical roots as well current customs and traditions, but above all it analyses the contemporary liturgical practice which constitutes its primary focus.

This work examines the period that precedes Pentecost as well. For Judaism it is the time of *omer*, for Christians it is Easter. Although the two religions concerned steer toward a same end – the day of sending – (Israelites are given the Torah on Pentecost, the Holy Spirit is sent forth to Christians) significant divergences can be found. Jews on the one hand perceive this time as weeks of sorrow – they do not cut their hair, neither do they shave, nor celebrate marriages; Christians on the other hand live this period as a season of Easter joy of Resurrection. The same chapter further studies the spirituality and practice of the period as well as its major feasts – Lag ba-omer (33rd day of the month of omer), and Ascension (40th day of Easter which opens the 10 day

preparatory for Pentecost). All that is concluded in a petty review and a collation of the two periods.

But this thesis deals comprehensively with Pentecost especially. Its familiarises readers with all possible terms used for this fete, guides readers directly over the pagan background – Pentecost is presented as an agricultural festivity, harvest-home. The Pentecost is depicted as a biblical fete in its Old and New Testament aspects respectively. A description of circumstances of contracting of God's Covenant with Israel is offered together with characteristics of the relevance of Torah for the Jews as well as the context of Pentecostal events with a brief presentation of the Holy Ghost as a person. Paper includes an analysis of the concrete liturgical practice of the religious traditions, that is to say how the rites are performed, which texts are read, as well as what liturgical and folk customs are tied with Pentecost.

The concluding chapters bring focus to the Pentecostalism and a comparison of spirituality and practice of celebrating of the two religions, pointing to the common moments and symbols (the most evident being the presentation of the Torah and sending of the Holy Spirit – fire and noise), and also sum up results of the whole work. It has to be said that the author has been dealing with a rather unexplored theme as Pentecost appears to be somewhat left out of the scholars' attention which is dominated by the issue of Easter.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Adam, A.: *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1998, 328 str.

Akvinský, T.: *Theologická summa III.* Edice Krystal, Olomouc 1937, 970 str.

Baumann, A. H.: *Co by měl každý vědět o židovství.* 1. vyd., Kalich, Praha 2000, 202 str.

Baur, B.: *Život ve světle liturgie. Liturgická rozjímání na každý den církevního roku. Svazek II. Doba předpostní, postní a velikonoční.* Sestry dominikánky, Broumov 1969, 288 str.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Česká biblická společnost 1991.

Bič, M. aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 2. Exodus-Leviticus.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, 352 str.

Bič, M. aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 3. Numeri-Deuteronomium.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1974, 344 str.

Bič, M. aj.: *Starý zákon. Překlad s výkladem. Svazek 4. Jozue – Soudců - Rút.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1969, 232 str.

Bič, M.: *Ze světa Starého zákona 2.* 1. vyd., Kalich v ústředním církevním nakladatelství, Praha 1989, 798 str.

Bič, M. aj.: *Výklad ke Starému zákonu II. Díl II. Knihy výpravné (Jozue až Ester)*. 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, s. 138-149.

Bikurim 3,2-4. In: Kunetka, Fr.: *Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11)*. 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, s. 59.

Brown, R.E.: *Duch svätý na Turíce. Eseje o liturgických čítaniach zo Skutkov apoštolov a z Evangelia podľa Jána*. Dobrá kniha, 112 str.

Calendarium Romanum. Všeobecná ustanovení o liturgickém roce a kalendáři. In: Český misál. Česká liturgická komise, Praha 1983.

Cinek, Fr.: *Mše svatá v rámci liturgického roku. Výklad misálu díl II*. Lidové knihkupectví, Olomouc 1932, 640 str.

Codex iuris canonici. 1. vyd. ZVON, Praha 1994.

Český misál. Česká liturgická komise, Praha 1983.

De Clerck, P.: *Moudrost liturgie a jak jí porozumět*. Karmelitánské nakladatelství, kostelní Vydří 2002, 184 str.

Denní modlitba církve II. Doba postní a velikonoční. 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005.

Di Sante, C.: *Židovská modlitba*. 1. vyd., Oikúmenéh, Praha 1995, 244 str.

Donghi, A.: *Gesta a slova*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1995, 96 str.

Dokumenty II.vatikánského koncilu. 1. vyd., ZVON, Praha 1995, 608 str.

Dushinsky, M.: *Židovské svátky. In: Dingir. Časopis o současné náboženské scéně.* 1/2001, Dingir, Praha, s. 22-25.

Ekman, U.: *Základy svobody pro jednotlivce a společnost.* Postila, Brno 1996, 94 str.

Eliade, M.: *Dějiny náboženského myšlení, sv. 3. Od Muhammada po dobu křesťanských reforem.* 1. vyd., Oikoymenh, Praha 1997, 344 str.

Encyclopaedia Judaica. Volume 12. Jerusalem 90254.

Encyclopaedia Judaica. Volume 14. Jerusalem 90254.

Franek, J.: *Judaizmus. Kniha o židovskej kultúre, histórii, a náboženstve.* 2. vyd., Archa, Bratislava 1993, 216 str.

Frazer, J.G.: *Zlatá ratolest.* 2. vyd., Mladá fronta, Praha 1994, 640 str.

Gigliani, P.: *Svätosti Krista a církve.* 1. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, 184 str.

Grün, A.: *Obrazy proměnění.* Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, 84 str.

Guardini, R.: *O duchu liturgie.* 1. vyd., Česká křesťanská akademie, Praha 1993, 64 str.

Heller, J.: *Výkladový slovník biblických jmen.* 1. vyd., Advent-Orion a Vyšehrad, Praha 2003.

Irenej z Lyonu: *Proti bludným naukám.* Lib. 3,17, 1-3: SCh 34, 302-306. In: ***Denní modlitba církve II. Doba postní a velikonoční.*** 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2005, s.894.

JL: *Samhain - začíná vlády tmy...* http://druidova.mysteria.cz/KELTSKY_ROK/Samhain-vlada_tmy.htm. 30. 7. 2005.

Kancionál. Společný zpěvník českých a moravských diecézí. 30. vyd., Katolický týdeník, Praha 2004.

Katechismus katolické církve. 2. vyd., Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 618 str.

Kirste, H. a Schultze, H. a Tworuschka, U.: Svátky světových náboženství. 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2002, 128 str.

Kleisch, Kl.: Skutky apoštolů. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1999, 148 str.

Křestní obřady. Karmelitánské nakladatelství ve spolupráci s Liturgickým institutem v Praze, Kostelní Vydří 1996, 184 str.

Kunetka, Fr.: Liturgický rok ve slavení církve. 1. vyd., Matice cyrilometodějská, Olomouc 1995, 36 str.

Kunetka, Fr.: Židovský rok a jeho svátky. „Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem“ (Dt 16,11). 4. vyd., Univerzita Palackého, Olomouc 2001, 130 str.

Kunetka, Fr.: Židovské kořeny křesťanské anafory. 1. vyd., Vydavatelství univerzity Palackého, Olomouc 1994, 108 str.

Kürzinger, J.: Die Apostelgesichte. Teil 1. 1. vyd., Patmos, Düsseldorf 1965, 331 str.

Langhammerová, J.: Lidové zvyky. 1. vyd., Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2004, 344 str.

Liturgický kalendář na rok 2004/2005. Sestavil H. Fritsch. Katolický týdeník, Praha 2004.

Lochman, J. M.: O smyslu křesťanských svátků. Meditace o Vánocích, Velikonocích a Letnicích. 1. vyd., Vyšehrad 1997, 80 str.

Luther, M.: Werke („Weimarer Ausgabe“).

Maltzew, Al.: *Die ostkirchlichen liturgischen Texte. Band VII. Fasten- und Blumentradition (nebst den Sonntagsliedern des Oktoichos der Orthodox-katolischen Kirche des Morgenlandes).* Verlagsatelier Michael Pfeifer, Aschaffenburg 2005,

Mayer, D.: *O svátku šavuot a nejen o něm.* In: *Věstník Maskil.* Červen/červenec 2005, s.12.

Millgram, A.E.: *Jewish Worship.* Jewish Publication Society of America, Philadelphia 5732-1971.

Misál latinsko-slovenský. Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1952.

Neuner, P.: *Ekumenická teologie.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 2001, 312 str.

Newman, J. a Sivan, G.: *Judaismus od A do Z. Slovník pojmů a termínů.* Sefer, Praha 1998.

Novák, Ant. J.: *Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve.* 2. vyd., Pravoslavná církev v Československu, Praha 1951.

Novotný, A.: *Biblický slovník.* Kalich, evangelické nakladatelství a Česká biblická společnost, Praha 1992.

Novotný, T.: *Kdo je extrémní charismatik.* In: *Základní orientace v nových náboženských směrech,* Oliva, Praha 1994, s. 21-23.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě. Uspořádal **Bogner, V.** aj. Česká liturgická komise, Praha 1989.

Pokorný, L.: *Obnovená liturgie.* Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství, Praha 1975, 268 str.

Pokorný, L.: *Světlo svátostí a času.* Česká katolická Charita, Praha 1981, 144 str.

Rahner, K.: *O svátostech v církvi. Meditace.* 1. vyd., Skriptum, Praha 1993, 136. str.

Ratzinger, J.: *Der Geist der Liturgie. Eine Einführung.* 3. vyd., Herder, Freiburg i. Br. 2000, 208 str.

Richter, Kl.: *Liturgie a život. Co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a o smyslu liturgie.* 1. vyd., Vyšehrad, Praha 1996, 184 str.

Riskin, Schl.: *Sidry na tento měsíc. Behar-bechukotaj.* Vybrala A.Marxová. In: *Roš chodeš.* שדח שאר. Věstník 5/2005, Federace židovských obcí v ČR, Praha, s. 4-5.

Riskin, Schl.: *Sidry na tento měsíc. Šavuot.* Vybrala A.Marxová. In: *Roš chodeš.* שדח שאר. Věstník 6/2005, Federace židovských obcí v ČR, Praha, s. 4.

Runes, D.D.: *Slovník judaizmu.* 1. vyd., Danubiaprint, Bratislava 1992.

Slovník biblické kultury. 1. vyd., Ewa edition, Praha 1992.

Slovník biblické teologie. Sestavil X. Léon-Dufour. Velehrad – Křesťanská akademie, Řím 1991.

Smolík, J. aj.: *Agenda českobratrské církve evangelické. Díl druhý.* 1. vyd., Synodní rada českobratrské církve evangelické, Praha 1988, 420 str.

Stern, M.: *Svátky v životě Židů. Vzpomínání – slavení – vyprávění.* 1.vyd., Vyšehrad, Praha 2002, 248 str.

Šavuot. <http://zidovskaobecdecin.wz.cz/judaizmus/savuot.htm>. Židovská obec Děčín, 29. 7. 2005.

Škrabal, P. a Hudec, T. aj.: *Příruční slovník biblický*. Kropáč & Kucharský, Praha 1940.

Šidlovský, E. G.: *Svět liturgie. Slovník základní církevní terminologie*. Klášter premonstrátů na Strahově v nakladatelství Fénix, Praha 1991.

Špidlík, T.: *Znáš Ducha svatého?* 1. vyd., Refugium Velehrad-Roma, Velehrad 1998, 72 str.

The Jewish Encyclopedia. A Descriptive Record of the History, Religion, and Customs of the Jewish People from the Earliest Times to Present Day. Ed. I.Singer a W.Popper. Funk and Wagnalls, New York, London 1905.

Velký sociologický slovník. II.svazek. 1. vyd., Karolinum, Praha 1996.

Vojtíšek, Zd.: *Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. 1. vyd., Portál, Praha 2004.

Vondruška, VI.: *Církevní rok a lidové obyčeje*. 1. vyd., DONA, České Budějovice 1991, 96 str.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. 1.vyd., Nakladatelský dům OP, Praha 1996.

Vyznání víry církve. Překlad 1. dílu katolického katechizmu pro dospělé. (Vydala Německá biskupská konference 1985). 1. vyd., Sdružení sv.Jana Nepomuka Neumanna, České Budějovice 1999, 320 str.

Watts, A.W.: *Mýtus a rituál v křesťanství*. 1. vyd., Nakladatelství Tomáše Janečka ve spolupráci s nakladatelstvím Pragma, Brno a Praha 1995, 240 str.

Wolf, J.: *Kdo je / kdo není v hnutí Nového věku.* Votobia, Praha 2000, 230 str.

www.iencyklopedie.cz, 18. 6. 2008.

www.waizmanschool.org.il, 28. 7. 2005.

POUŽITÉ ZKRATKY

- CIC** - *Codex Iuris Canonici* – současný platný Kodex kanonického práva římskokatolické církve z r.1983, český překlad vydal ZVON, Praha 1994
- CR** - *Calendarium Romanum. Všeobecná ustanovení o liturgickém roce a kalendáři*; český překlad vyšel v úvodu k *Českému misálu*, vydala Česká liturgická komise, Praha 1983
- GS** - *Gaudium et spes* - Radost a naděje; úvodní slova pastorální konstituce II.vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě (dle starobylé tradice se názvy církevních dokumentů určují dle jejich počátečních slov – dle tohoto pravidla by se kupř. tato práce jmenovala „*Po lopotném přemýšlení*“); český překlad všech dokumentů II.vatikánského koncilu vydal ZVON, Praha 1995
- KKC** - *Katechismus katolické církve*; systematicky zpracované katolické učení; český překlad vydalo Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002
- LG** - *Lumen Gentium* - Světlo národů; úvodní slova věroučné konstituce II.vatikánského koncilu o církvi; dále viz. výklad k → GS
- SC** - *Sancrosanctum Concilium* - posvátný sněm; úvodní slova konstituce II. vaticánského koncilu o posvátné liturgii; dále viz. výklad k → GS

PŘÍLOHY

I. **Omer Table** (*United States National Museum, Washington*)

II. **Omer Table**

(Jewish Theological Seminary of America, New York)

III. **Setkání Rút a Bóaze** (*Marc Chagall, 1960*)

IV. **Sefardská synagoga Ariho v Safedu** (*foto Petr Blažek, 2004*)

V. **Svatodušní sekvence *Veni, Sancte Spiritus***

(Inocenc III. †1216)

VI. **Hymnus *Veni creator*** (*Rhabanus Maurus †856*)

VII. **Žalm 104** (*z obřadů vigilie – nápěv Bohuslav Korejs*)

VIII. **Vyobrazení seslání Ducha svatého**

IX. **Duch svatý zobrazený jako holubice**

(okno v chrámu svatého Petra ve Vatikánu)

X. **„Lid pozoroval hřmění a blýskání...“**

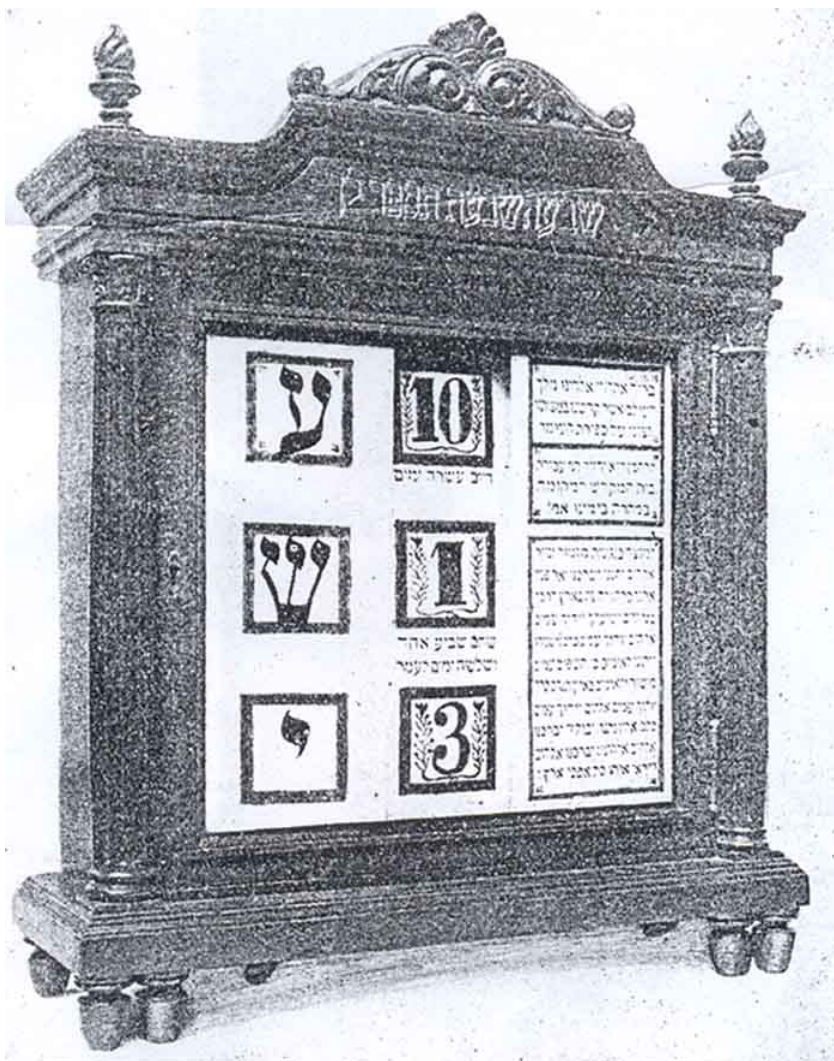
(ilustrace k seslání Tóry - Ex 20,18a)

XI. **„Nepožneš své pole až do okraje. Zanecháš paběrky pro zchudlého a pro hosta...“ (Lv 23,22)**

(Rút sbírá klasy na Bóazově poli)

II. Omer Table

(Jewish Theological Seminary of America, New York)

The Jewish Encyclopedia..., s.398.

III. Setkání Rút a Bóaze

(Marc Chagall, 1960)

Roš chodeš. ראש חודש. Věstník 6/2005..., s.4.

IV. Sefardská synagoga Ariho v Safedu

Zde v 16.století působil známý kabalista Jicchak Luria.

(foto Petr Blažek, 2004)

V. Svatodušní sekvence *Veni, Sancte Spiritus*

(Inocenc III. †1216)

422 M₂

T: překlad z Lekcionáře 1979

- C** 1. **Svatý Duchu, sestup k nám,** / dej své světlo temnotám, /
v jasů lásce nech nás žít. / Přijď se svými dary zas, / otče
chudých, mezi nás, / přijď nám srdce potěšit.
2. Těšiteli, buď náš host, / žij nám v srdci pro radost, / pro
klid, kterým oplýváš. / Po práci nech oddychnout, / osvěž
naši zprahlou pout, / setři slzy z našich řas.
3. Daruj šťastný plamen svůj / věrným srdcím, pamatuj / na
nás, k nimž ses naklonil. / Bez tebe jsme na zemi / ubozí
a ztracení, / kořist pro tmu, pro omyl.
4. Smyj z nás hříchy, stopy vin, / dej svou svěžest žíznivým, /
vyhoj z bolestí a ran. / Zchlazeným srdcím oheň dej, / z lho-
stejnosti pomáhej, / odved' ze scestí a chraň.
5. Ved' nás k ctnostem, nauč nás / dobrem naplňovat čas, /
svými dary pomoz všem. / Uč nás, jak si zasloužit / šťastnou
smrt. A dej nám žít / věčnou radost před Bohem.

Kancionál. Společný zpěvník českých a moravských diecézí...,

č. 422.

VI. Hymnus Veni creator (*Rhabanus Maurus †856*)

T: hymnus Veni, Creator, složil asi Rhabanus Maurus († 856)

N: Zd. Mička 1968

M₂ 423

1. Přijď, Tvůr- ce, Du - chu Sva - tý,
k nám a na-vštv mys - lí na-šich chrám,
z vý-sos-ti ne - bes za - ví - tej, do du-ší
nám svou mi - lost vlej. A - men.

2. Tys Utěšitel právem zván, / tys dar, jenž Bohem věčným dán, / zdroj živý, láskyplný dech, / tys posvěcení myslí všech.

3. Ty sedmi darů studnice, / prst Otcovy jsi pravice, / tys Bohem přislíbený host, / ty dáváš ústům výmluvnost.

4. Rač světlo v mysli rozžehnout, / vlij do srdcí nám lásky proud, / našeho těla slabosti / zhoj silou svojí milosti.

5. Dál nepřítel zapuzuj / a duši pokoj uděluj, / ať vždycky pod vedením tvým / vyhnm se vlivům škodlivým.

6. Nauč nás Boha Otce znát / a Syna jeho milovat / a v tebe, Duchu Svatý, zas / důvěřovati v každý čas. / Amen.

Kancionál. Společný zpěvník českých a moravských diecézí...,

č. 423.

VII. Žalm 104

(z obřadů vigílie – nápěv Bohuslav Korejs)

Žalm 104 (103), 1-2a.24+35c.27-28.29bc-30

Odpověď:

K 44 Seslání Ducha svatého – vigílie

Sešli Ducha své - ho, Hospo - di - ne, a obno - víš tvář ze - mě, a - le - lu - ja.

Žalmový nápěv: XIII

Veleb, duše má, Hospodina!

Hospodine, můj Bože, jsi nadmíru velký!Velebností a vznešeností ses oděl,
světlem se halíš jako pláštěm.

Odpověď

Jak četná jsou tvá díla, Hospodine!

Všechno jsi moudře učinil,

země je plná tvého tvorstva.

Veleb, duše má, Hospodina!

Odpověď

Všichni čekají od tebe,

že v pravý čas jim dáš obživu.Ty jim dáváš, a oni sbírají,otvíráš ruku, a sytí se dobrymi dary.

Odpověď

Hynou, když vezmeš jim život,a vracejí se do svého prachu.Když sešleš svého ducha, jsou stvořeni,a tvář země obnovuješ.

Odpověď

Zpěvy s odpovědí lidu. Česká liturgická komise, Praha 1984,

s. 207.

VIII. Vyobrazení seslání Ducha svatého

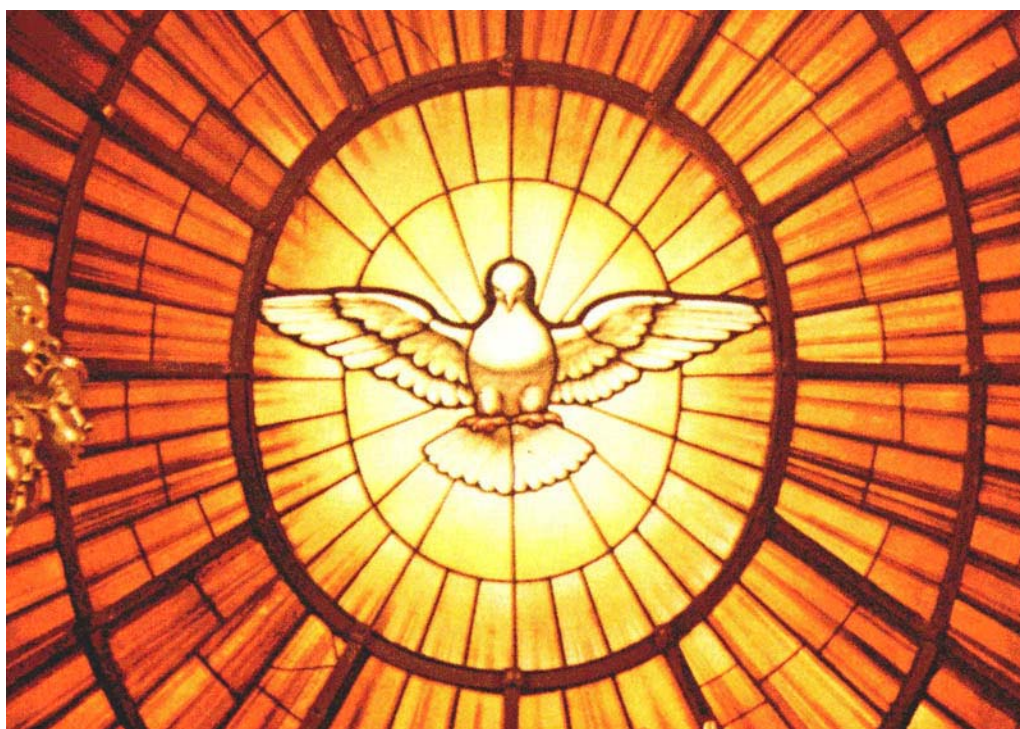
(převzato z titulní strany Modlitby papeže Jana Pavla II. k Duchu svatému – druhý rok příprav na Velké jubileum roku 2000)

Vydala komise pro přípravu Velkého jubilea roku 2000 při ČBK.

IX. Duch svatý zobrazený jako holubice

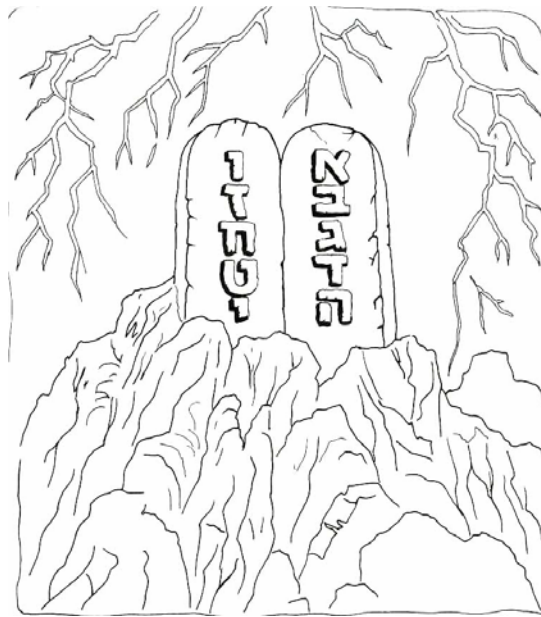
(okno v chrámu svatého Petra ve Vatikánu)

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/stpetersbasilicaholyspiritwindow.jpg>, 30. 4. 2007.

X. „Lid pozoroval hřmění a blýskání...“

(ilustrace k seslání Tóry - Ex 20,18a)

<http://www.waizmanschool.org.il>, 28. 7. 2005.

XI. „Nepožneš své pole až do okraje. Zanecháš paběrky pro zchudlého a pro hosta...“ (Lv 23,22)

(Rút sbírá klasy na Bóazově poli)

<http://www.waizmanschool.org.il>, 28. 7. 2005.

ABSTRAKT

BLAŽEK, P.: *Praxe současných Letnic*. České Budějovice 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce J. Vokoun.

Klíčové pojmy: liturgika, omer, doba velikonoční, Letnice, letniční, Šavuot, Šavu'ot, Seslání Ducha svatého, Lag ba-omer, Lag be-omer, Nanebevstoupení Páně, Tóra, Duch svatý, dary Ducha svatého

Práce se do hloubky zabývá Letnicemi v židovské a křesťanské tradici a vším, co s nimi souvisí včetně období, které mu předchází. Představeny jsou jak biblické kořeny, tak i současné zvyky a tradice, ale hlavně současná liturgická praxe, které se práce věnuje především.

Práce obsahuje dvě velké části. Jednak se zabývá Letnicemi v judaismu – obdobím omeru, vlastním svátkem Týdnů, dále křesťanskými svatodušními svátky a vším, co je s nimi spojené.

ABSTRACT

Pentecost in Contemporary Practice

Key terms: Liturgy, Omer, Easter, Pentecost, Shavuot, Whitsuntide, Lag ba-Omer, Lag be-Omer, Ascension, Torah, Holy Ghost, Gifts of the Holy Ghost

This thesis deals in detail with Pentecost in Judaic and Christian traditions and with all that is connected herewith. It presents biblical roots as well current customs and traditions, but above all it analyses the contemporary liturgical practice which constitutes its primary focus.

This work can be divided into two larger units. As its theme is intimately intertwined with the domain of religion, the first part of the thesis examines the Judaic Pentecost, time of omer. The second part of this thesis deals comprehensively with Christian Pentecost.